

Ganita mare

26e jaargang nummer 2- 2019

Uitgave van de Historische Kring Gente

Ganita mare

Inhoud 2019-2

- 2 Allerlei
- 3-7 André Dinnissen: jonge Gendtenaar emigreerde naar Canada, deel 1
- 8-12 Een onbekende burgemeester
- 13 Vjaordage
- 14 Op zoek naar kasteel Hulhuizen
- 15 Uitje Museum Plus Bus 18 april
- 16-19 Kersenkoningin 2018 Loes Aarntzen
- 20-25 Bijna 50 jaar Palino in Gendt
- 26-28 Historie 40 jaar fietsploeg De Snelbinders
- 29-33 De rietmattenfabriek van Bart Rensen
- 34 Aanwinsten, welkom nieuwe leden en overleden
- 35 Colofon

Foto voorpagina

De groep De Snelbinders op de Col de Perty. Deze wielergroep viert dit jaar het 40-jarig jubileum. Zie ook pag. 26-28.

Kersenfeest en Open Monumentendag

Met Kersenfeest besteden we in de Leemhof aandacht aan de vroegere grote gezinnen in Gendt. Daarnaast is een deel van de foto-expositie gewijd aan de wielervereniging De Snelbinders die het 40-jarig jubileum viert. De fototentoonstelling is te zien: op zaterdag 29 juni vanaf 13.00 uur tot 19.00 uur, met wellicht rond 14.00 uur een bezoek van de Kersenkoningin en haar hofdames en zondag 30 juni van 12.00 uur tot 18.00 uur.

Open Monumentendag heeft dit jaar als thema Plekken van Plezier. Op 14 en 15 september is in Gendt op Landgoed Poelwijk een foto-expositie over de vier jaargetijden aldaar te bezichtigen. In de tuin kan gewandeld worden. Bovendien is de oude poorttoren van het voormalige kasteel Poelwijk te beklimmen. In de kantine van de Speeltuinenvereniging Hulhuizen is verder een fototentoonstelling over de door de jaren heen veranderde speeltuin te zien.

Kom zaterdag of zondag tussen 11.00 en 17.00 uur kijken en beleef er ook zelf plezier aan.

Onbekend voorwerp

Wij plaatsten de vorige keer een bijzonder voorwerp met de vraag wat het was. Wij kregen verschillende en ook uitgebreide reacties en het bleek een pan te zijn om thuis groene, rauwe koffiebonen in te branden. Zo'n pan schijnt tot in de eerste helft van de vorige eeuw in gebruik te zijn geweest. Het fornuis werd heet gestookt en daarna gingen de koffiebonen met wat olie in de pan; de deksel werd gesloten en al roerende werden de koffiebonen tot de gewenste bruine kleur geroosterd. Een werkje dat je in de gaten moest houden om daarna van een heerlijk kopje koffie te kunnen genieten.

Gerard Janssen koninklijk lintje

Ons bestuurslid Gerard heeft zich al 35 jaar bij ons ingezet voor monumenten, veldnamen, straatnaamgeving, archeologie en geografie. Voor al deze activiteiten als vrijwilliger is hij heel verdiend eind april gedecoreerd met een lintje in de orde van Oranje Nassau. De Gendtse gedecoreerden waren v.l.n.r. Maarten v.d. Bosch, Corrie Driessen-Derksen, Gerard Janssen, Ria Offermans-van Deelen en Albert Berns.

André Dinnissen: jonge Gendtenaar emigreerde in 1950 naar Canada

Deel 1

André Dinnissen.

De woning van de familie Dinnissen voor de Tweede Wereldoorlog.

In de jaren na de Tweede Wereldoorlog werkte Nederland hard aan de wederopbouw. In brede kring, zowel binnen de overheid als onder particuliere, verzuilde (boeren)organisaties leefde de opvatting dat er niet voor iedereen plaats was in een klein land waar de bevolking snel groeide.

Men voerde o.a. aan dat er in den vreemde een betere toekomst voor jongeren voorhanden zou zijn. Oud-minister van Financiën Van den Broek (1942-1945) liet eind november 1945 al weten dat zeker honderdduizend Nederlanders per jaar als landverhuizers ons land zouden moeten verlaten vanwege de woningnood en de voedselschaarste. Door die schaarste waren er nog veel producten op de bon. En in 1950 liet minister-president Willem Drees koningin Juliana in de troonrede voorlezen: *'De snelle bevolkingsgroei en de beperkte oppervlakte beschikbare grond vereisen een krachtadige bevordering van de emigratie'*. Ook op het witte doek liet men zien dat ons land er slecht voor stond om zo de emigratie te stimuleren. Volgens het NIPO dacht 32% van de bevolking in 1948 aan emigratie. Favoriete landen voor agrariërs waren Canada, Verenigde Staten, Australië en Nieuw-Zeeland. Deze landen hadden graag jonge gezinnen uit de agrarische sector en jonge mannen die boer wilden worden.

Daarbij moet wel opgemerkt worden dat met name Canada, het land waarnaar de hoofdpersoon in dit artikel in 1950 vertrok, strenge eisen stelde aan de immigranten. Van de genoemde 32% bleef 5% over die de daad bij het woord voegde. Voor alle duidelijkheid: de vier onderstaande landen waren niet de enige met aantrekkingskracht.

Emigratiecursus aan Landbouwschool Gendt

Men verzoekt ons mede te delen dat in verband met het groeiend aantal aanmeldingen bij de Vestigingscommissie van de ABTB, naast de emigratiecursus aan de Tuinbouwschool te Huissen, een tweede cursus voor aspirant-emigranten in de Over-Betuwe is georganiseerd aan de Landbouwschool te Gendt. De cursus omvat onderricht in de Engelse taal en kennis der emigratielanden.

Opgaven dienen te geschieden bij het Hoofd van genoemde Landbouwschool, J. B. Oude Op-huis te Gendt, Markt 10 tel. 393. Ook voor dames die binnen afzienbare tijd naar andere oorden hopen te vertrekken, is deze cursus een zeer goede voorbereiding. De lessen die door bevoegde leerkrachten worden gegeven, vangen aan Woensdag 27 Februari a.s. 's avonds half 8.

Canada	Verenigde Staten	Australië	Nieuw-Zeeland
164.886	98.899	88.578	28.714

Nederlandse emigranten naar Canada, Verenigde Staten, Australië en Nieuw-Zeeland in de jaren 1948-1967.

België	Duitsland	Frankrijk	Engeland	Antillen/ Suriname	Zuid Afrika	Indonesië
65.502	75.207	19.746	28.900	64.403	43.292	103.423

Aantal Nederlandse emigranten naar genoemde landen in de periode 1948-1967.

Deze tabel laat zien dat veel landgenoten ook andere landen als vestigingsplaats kozen.

J.B. Oude Ophuis.

Kern van dit artikel zijn de belevenissen van de Gendtse emigrant André Dinnissen. Wie was hij, waarom vertrok hij naar Canada, hoe verging het hem daar en kon hij met zijn gezin zijn draai vinden in het nieuwe vaderland? De laatste vraag is van belang omdat er onder de emigranten relatief veel mensen waren 'die wel terug wilden kruipen'.

André heeft in de eerste jaren een dagboek bijgehouden van zijn wederwaardigheden. Dit egodocument is de belangrijkste bron voor onderstaand verhaal. Het geeft een inkijk in de gedachtenwereld van een jongeman, negentien jaar oud bij zijn vertrek, die vanuit de beschermde wereld van een

Voorlichting over emigratie.

dorp in de Over-Betuwe de stap maakte naar het op één na grootste land van de wereld, bijna 240 keer groter dan Nederland.

Hoopvolle positie van de jonge Nederlandse boer op wereldniveau

In februari 1950 hield het Tweede Kamerlid voor de Katholieke Volkspartij B.A.A. Engelbertink in Gendt een toespraak op de kringdag van de JBTB (Jonge Boeren- en Tuindersbond). Dat niet alleen woningnood en voedselschaarste redenen tot emigratie moeten zijn (voor katholieke boeren), blijkt uit zijn woorden.

'De positie van de katholieke jonge boer binnen het geheel van de Nederlandse samenleving is benauwend. Op internationaal niveau is zij hoopvol, want overal ter wereld roemt men de Nederlandse boer om zijn persoon en zijn vakmanschap. De boerenbevolking zou zich moeten vormen tot een kleine Gideonsbende (kleine groep strijdbare en actieve personen die als voorhoede van een grotere groep optreedt, HK), van kwaliteitsmensen als persoonlijkheid en vakman. De grote steden vormen een poel van anti-christelijkheid. De jonge boeren moeten als leken-apostelen strijden voor het christendom. Het is nu of nooit, anders vallen we ten prooi aan het communisme. In het te krappe Nederland is emigratie voor een aantal boeren onvermijdelijk, maar heeft ook een voordeel: het versterken van het christendom in de landen van bestemming. Als katholiek zal de jonge boer te strijden hebben tegen een heidense geest, die in de huidige samenleving binnendringt en ook op 't platteland voet begint te krijgen. Wij behoeven ons niet zozeer bezorgd te maken over de mogelijkheid dat een totalitair systeem als het communisme ons land zal veroveren. Als wij teveel denken aan materiële welvaart, komen we verraderlijk dicht bij het communisme, dat de geestelijke vrijheid van de mens vertrapt ter wille van dit stoffelijk welzijn. Zo wordt emigratie nog te veel zuiver materialistisch gezien als verbetering van stoffelijke welvaart. Laat men toch gaan emigreren om een katholieke gemeenschap te stichten waarvan men de leider is. De vakkennis van de Nederlandse boer wordt in de gehele wereld geroemd als de beste. De Nederlandse boer wordt geëerd om zijn werklust en zijn rustig leven. Daarom zal voor velen emigratie de oplossing zijn willen zij in de landbouw blijven.'

In hetzelfde jaar sprak J. Momberg van de ABTB de jonge boeren toe op een KVP-vergadering waarbij hij aandrong op emigratie. Zijn argumenten verschilden in wezen niet van die van Engelbertink. Zo vond hij dat er in Nederland praktisch geen toekomst meer was voor de jonge boeren en tuinders. De grond was er eenvoudig niet, ook niet in de nieuwe IJsselmeerpolders. De sterke bevolkingsaanwas in Nederland getuigde van gezondheid van lichaam en geest, waarop ons volk en bijzonder het katholieke platteland trots kon zijn. De problemen moesten met verstand en veerkracht worden opgelost en de beste mogelijkheden daarvoor lagen buiten Nederland. Emigreren was volstrekt verantwoord, mits men er geschikt voor was en zich goed voorbereidde. En die voorbereiding was: zorgen dat men zijn vak verstond en de taal enigszins kende. Avonturiers waren niet te gebruiken. Geschikt was iedere godsdienstige jonge man die van aanpakken hield. De conclusie van beide genoemde sprekers sloot aan bij een uitspraak die de Gelderse gedeputeerde Boshouwers een jaar eerder had gedaan op een spreekbeurt in Gendt: *'Een vijfde deel van onze landbouwende bevolking kan gemist worden'*.

De familie Dinnissen

Een aantal jonge mannen uit de Betuwse dorpen was diep onder de indruk van alle voorlichting. Daaronder was ook André Dinnissen uit Gendt.

bedrijf en Riet werd onderwijzeres. André en Cor gingen regelmatig op bezoek bij familie van hun moeder in Friesland. Daar ontmoette André Wietske Kramer uit Allingawier, een vriendin van zijn nicht. Na zijn vertrek naar Canada bleef hij contact met haar houden.

Vorbereiding op de emigratie

André had zijn oog laten vallen op Canada als emigratieland. Hij was niet de enige, zoals uit de tabel blijkt. Tussen 1948 en 1967 kozen maar liefst 164.886 Nederlanders Canada als het beloofde land, 88.578 mannen en 76.308 vrouwen. Dat verschil geeft aan dat er onder de emigranten zo'n twaalfduizend veelal jonge, ongetrouwde mannen waren. Statistisch gezien zouden er immers ongeveer evenveel mannen als vrouwen vertrokken zijn, wanneer er alleen maar gezinnen geëmigreerd waren. Canada gaf de voorkeur aan agrariërs als immigranten en dat kwam de Nederlandse regering goed uit.

Deze agrariërs vielen in de categorie 'misbaren', in tegenstelling tot geschoolde bouwvakkers en industriearbeiders die vanwege de wederopbouw het stempel 'onmisbaar' kregen. Voor de misbaren betaalde de Nederlandse regering de overtocht.

Bovendien kregen de landverhuizers een paar honderd gulden leefgeld mee. Dat Canada de Nederlandse regering ervan verdacht uit enig eigenbe

Het gezin Dinnissen: Vlnr. André, Cor, Riet, Sipkje en Martien.

Hij wilde niets liever dan boer worden. Vader, Martinus Dinnissen, geboren in Overasselt, was enkele jaren hoofd van een jongensinternaat in het Friese Bakhoven geweest. In 1932 kwam hij naar Gendt om hoofd te worden aan de katholieke jongensschool. Hij was op 27 december 1923 met de in Bakhoven geboren Sipkje Konst getrouwd. Het paar kreeg vier kinderen: Cor, André, Bernard, die één maand na de geboorte overleed, en Riet. Cor kreeg een baan als calculator bij een wegenbouw-

lang te handelen, blijkt uit een notitie van de hoogste immigratieambtenaar. Hij vroeg zich af *'(...) of de beperkte ervaring van sommige agrariërs die zich aanmelden voor emigratie er niet op wees dat de Nederlandse autoriteiten het liefst mensen steunden en subsidieerden die een probleem vormden.'*

Viel André in deze categorie? Hij kon, zoals dat in de Over-Betuwe heet, goed leren en mocht op de lagere school een klas overslaan. Daarna ging hij

naar de hbs op het Canisius College in Nijmegen. Daar vinden we hem voor het laatst in het schooljaar 1946-1947 in de derde klas. Wat hij tussen 1947 en 1950 gedaan heeft, is niet te achterhalen. Wel bekend is dat hij graag een handje toestak op de boerderij van de familie Milder aan de Dorpsstraat.

Wie wilde emigreren moest een emigratiedossier overleggen op de ambassade van het immigratieland. In dat document moest een emigratieconsulent aangeven of de kandidaat de geschikte persoonlijkheid bezat om zo'n ingrijpende stap te zetten.

Andere onderwerpen die aan de orde dienden te komen zoals het arbeidsverleden en financiële situatie van de kandidaat, waren in het geval van André weinig relevant. In Gendt had André vaak gehoord dat ambtelijke molens langzaam maalden. Naar zijn ervaring was dat nu niet het geval.

Toen hij eenmaal het besluit genomen had en zich had opgegeven bij het emigratiebureau van de ABTB, verliep alles vlot. Op advies van een consulent volgde André enkele cursussen die gegeven werden in De Steeg bij Arnhem. En zo stond hij al vlug voor de dag van vertrek; eerder dan hij had gedacht.

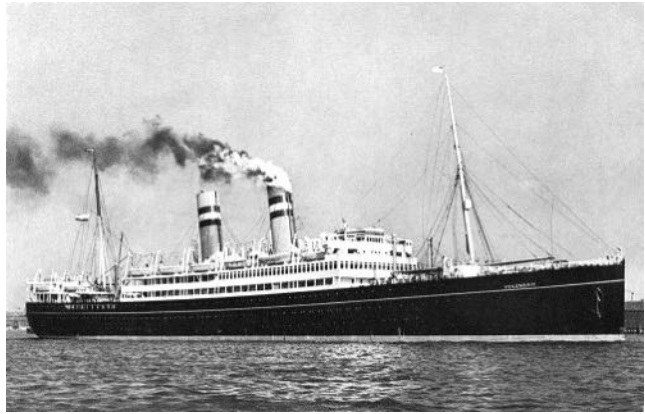
Emigratie van de negentienjarige André naar Canada

Het inschepen van de emigranten.

Op 16 mei 1950 's morgens om half zes stapte hij in de taxi van plaatsgenoot Hentje van Leuven om de grote reis naar zijn nieuwe vaderland te beginnen. Het afscheid thuis viel mee. *'Tot over hoogstens vijf jaar als het goed gaat en anders tot Kerstmis'*, riep hij nog. Alleen zijn broer met diens vriendin vergezelden hem tot Arnhem. De emigratieconsulent had hem afgeraden familie mee te nemen naar de haven in Rotterdam. Dat zou voor

alle partijen beter zijn. Na het afscheid van zijn broer en diens vriendin, stapte André op de trein. In Rotterdam ging hij met een taxi naar de Wilhelminakade, naar de loodsen van de Holland-Amerikalijn. Zo stond hij om negen uur bij de douane met twee koffers en een rugzak. En of de vroege morgen of zijn eerlijk Gendts gezicht het deed, dat wist hij niet, maar hij hoefde niets uit te

S.S. Volendam.

pakken. Ook de diverse controles van de papieren verliepen vlot. Om half tien stond André al op de loopplank van de Volendam, het schip dat hem naar Canada zou brengen.

Dat was toevallig; de Volendam was een voormalig troepenschip waarmee een deel van de Gendtenaren naar Nederlands-Indië was vervoerd om deel te nemen aan de zogenaamde politionele acties.

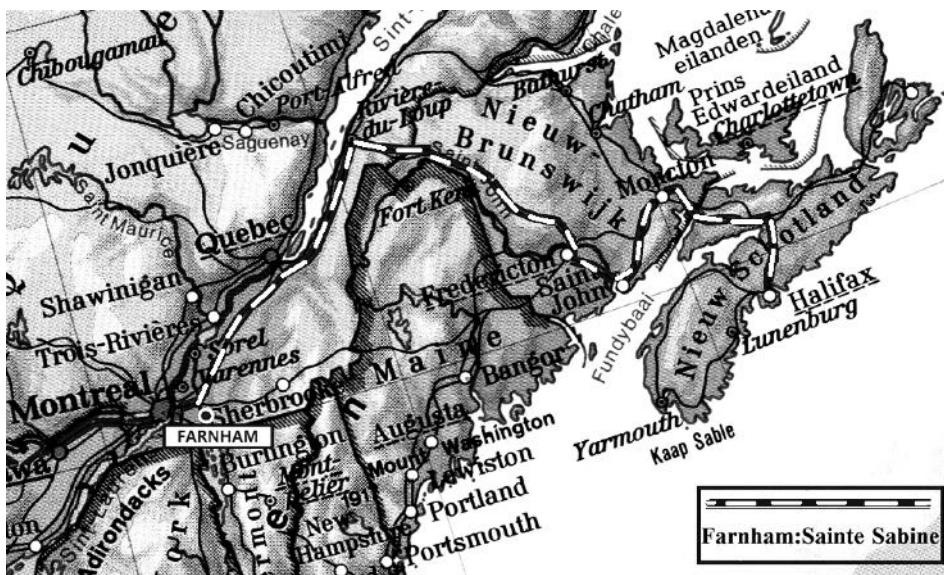
Zijn vader, die voorzitter was van het Katholieke Thuisfront, had die naam regelmatig laten vallen. Op het schip trof hij een drietal bekenden die hij op de cursus in De Steeg had leren kennen.

's Avonds om zeven uur vertrok de Volendam en omstreeks negen uur passeerden ze Hoek van Holland. De volgende morgen stond André om zes uur op en zette meteen de klok één uur terug. Om zeven uur diende hij de heilige mis in de ruimte die Theater Volendam werd genoemd. Om half elf was er sloepenrol, oefenen met het zwemvest aandoen en alles wat daarbij hoort.

De reis naar Canada duurde tien dagen. Hij maakte, als rechtgeaarde zoon van zijn vader de onderwijzer en publicist, dagelijks aantekeningen en zo ontstond er over de eerste jaren een dagboek, waarin hij zijn overtocht en de belevenissen in Canada bijhield. De aantekeningen zijn de basis van acht artikelen die hij in 1951 en '52 publiceerde in *De Gelderlander*.

Overdenking

Religie speelde een grote rol bij veel emigranten. Dat gold ook voor André. In zijn aantekeningen komen regelmatig passages voor over de alledaagse invulling van zijn geloof. Op de boot was hij

De treinreis van Halifax naar Farnham-Sainte Sabine.

misdienaar en zanger in het koor. Op Hemelvaartsdag ging hij twee keer per dag naar de kerk. In Canada zette hij zijn kerkbezoek voort. Zo ging hij naar de Eerste Communieviering van de dochter van de boer bij wie hij een contract afgesloten had en maakt hij melding van het regelmatig bijwonen van het lof. Het waren godsdienstoefeningen waarmee hij thuis was grootgebracht. In deze geloofsbeleving past een overweging die hij op zijn reis noteerde. *'Vader in de hemel en onze moeder, mijn aardse vader en moeder kunnen niet meer voor mij zorgen. Wilt u het nu doen voor ons allemaal die hier aan boord zijn. God wij danken U voor dit alles. Wij vertrouwen op Maria onze moeder, wees dubbel moeder over ons allen, nu onze aardse moeder ver van ons is, vooral voor ons vrijgezelle jongens die hier zoveel aanwezig zijn.'*

Maria help ook vooral alle niet-katholieken, omdat die er eigenlijk veel beroerder voor staan. Hun geloof heeft juist iets zo heel belangrijks overboord gezet en wel de voeding (de heilige eucharistie). Geef ons allen dat we het doel van het leven goed inzien en ernaar handelen.

Heilige Isidorus (beschermheilige van de boeren, HK) bidt voor ons opdat we boer worden, gelijk gij het waard'.

Het tweede deel van zijn overdenking gaat verder dan de dagelijkse praktijk. Zijn oproep aan Maria om vooral niet-katholieken te steunen past in de visie van Engelbertink en Momberg. In hun spreekbeurten in Gendt wezen zij op het levensbeschouwelijke en missionaire karakter van het katholicisme: dam tegen het communisme en als gideonsbende, strijdend tegen de anti-christelijkheid.

Henk Klaassen

Bron:

André Dinnissen:
jonge Gendtenaar
emigreerde in 1950
naar Canada.
Het artikel is in 2017
gepubliceerd in:
Jaarboek Stichting
Tabula Batavorum

Gendt in advertenties 100 jaar geleden

In de gemeente Gendt (Gelderland) met een bevolking van 2700 zielen, vacceert de betrekking van

Gemeente-geneesheer.

Jaarwedde voor de uitoefening der Armenpraktijk, levering der genees- en heelmiddelen aan deze — en Doodschouw f 800.

Sollicitatiesukken vóór 29 Juli a. s. aan den Burgemeester.

(5540)

Fotografie!

A.s. Zondag 3 Aug. gelegenheid zich te laten **FOTOGRAFEEREN** bij den Heer J. SCHAAARS te Gendt, alwaar bestellingen worden aangenomen.

Speciaal ingericht tot het vervaardigen van **vergrootingen** naar oude en verbleekte foto's.

Ook aan huis te ontbieden zonder prijsverhoging.

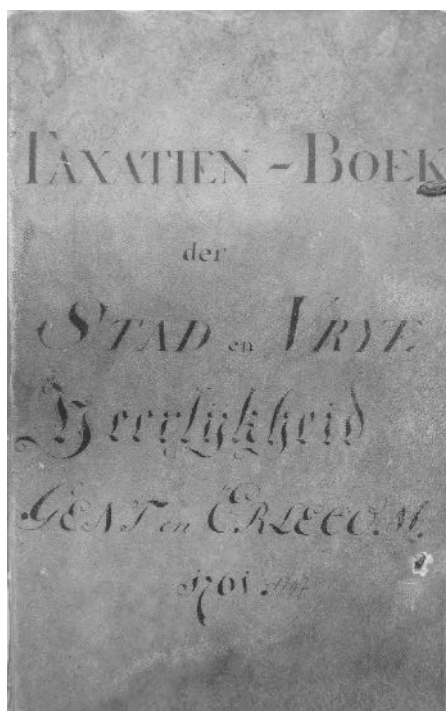
Beleefd aanbevelend

H. B. DIRKSEN

Fotograaf - DIJREN. 2747b 17

Een onbekende burgemeester

Met verbazing las ik in het Taxatien-Boek der

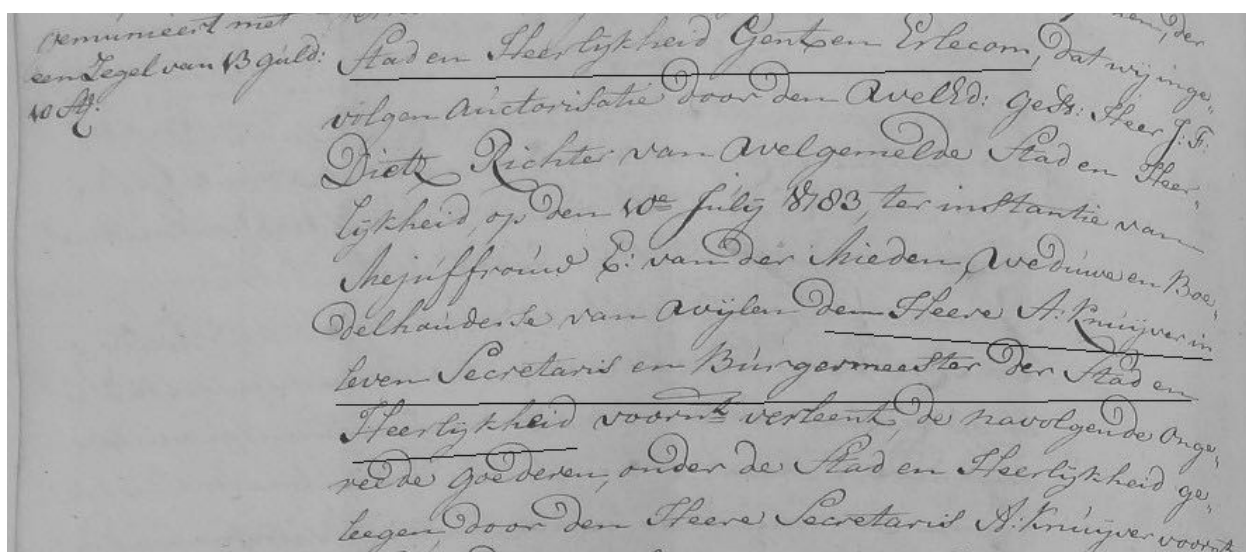

Stad en Vrije Heerlijkheid Gent en Erlecom toevallig de zin 'wijlen den Heere A. Knuijver, in leven Secretaris en Burge-meester der Stad en Heerlijkheid'. Dat was een voor ons onbekende Gendtse burge-meester.

Maar hoe zat het met Knuijver? Hij leefde veel eerder, toen de Des Villattes nog heren van Gent en Erlecom waren en de macht hadden. Zij benoemden de schepenen en burgemeesters die verantwoordelijk waren voor het reilen en zeilen in de heerlijkheid. Knuijver was blijkbaar in de tijd van Dirk des Villattes officieel burgemeester, naast Dirk als de heer van Gendt officieus. En Knuijver was geen burgemeester, omdat Dirk afwezig was en zich niet met Gendtse zaken bemoeide. Dirk woonde meestal op Huis te Gendt en had nogal eens kwesties met inwoners van Gendt, getuige een aantal processen tegen burgers, zoals eerder in onze publicaties beschreven. Hier waren dus twee stuurlui op één schip.

Knuijver

Dan word je nieuwsgierig naar de persoon Knuijver. Hoe kwam het dat de heer van Gendt nog een invloedrijke figuur naast zich nodig had of duldde. Ariën Knuijver had zelfs een tweeledige functie: secretaris en burgemeester. In de archieven wordt hij eerst secretaris, daarna tevens collecteur der verponding en later burgemeester genoemd. Als

Hij was al in 1783 overleden, veel eerder dan de bij ons bekende burgemeesters van na de Franse Tijd. De eerste burgemeester nieuwe stijl van Gendt was namelijk C.H. Phaff. Phaff werd Heer van Gent en Erlecom toen de laatste telg van de adellijke familie Des Villattes, heren van Gent en Erlecom, kinderloos was overleden. Notaris Van der Steen, Phaffs schoonvader, kocht de heerlijkheidsrechten en zo kwamen die later in bezit van Phaff en werd hij van 1814 tot 1831 officieel burgemeester in Gendt.

secretaris was hij verantwoordelijk voor de administratie en dat was waarschijnlijk een taak waar de heer van Gendt zich liever niet mee bezig hield. Knuijver kreeg langzamerhand meer aanzien en dat zal te maken hebben gehad met de toename van zijn bezit in Gendt. In het taxatienboek staat na zijn overlijden een groot aantal bezittingen in Gendt. Het was misschien logisch dat hij naarmate zijn bezit en invloed toenam hij een leidende functie in de heerlijkheid kreeg. Het is de vraag hoe hij aan het bezit kwam, want zijn vader Sander Knuyver was buurmeester van Winssum. Ariën werd

1 ^e	De helfte van het Voorhuis	1000	—	—
2 ^e	Scheestamp hier van de helfte	700	—	—
3 ^e	De helfte van de Dymagische Brug	450	—	—
4 ^e	De helfte van de groote Paal	300	—	—
5 ^e	De helfte van de kleine paal	200	—	—
6 ^e	De helfte van de boombestuiger	1300	—	—
7 ^e	De helfte van de Lok	500	—	—
8 ^e	De helfte van de Binnenweijder	500	—	—
9 ^e	De helfte van de Andere Binnenweijder	450	—	—
10 ^e	Hoorensfeld, hier van de helfte	500	—	—
11 ^e	Kroonmatsland, hier van de helfte	400	—	—
12 ^e	De helfte van Steenberg	700	—	—
13 ^e	De helfte van het Kruis	150	—	—
14 ^e	De helfte van de Slag	500	—	—
15 ^e	De helfte van het Verland	300	—	—
16 ^e	De helfte van de Lemkuyl	300	—	—
17 ^e	De helfte van de Schaammaker	400	—	—
18 ^e	De helfte van het Sluisje Doos	150	—	—
	G. Hubert, bevoond.	150	—	—
		7000	—	—

De Gendtse bezittingen van Ariën zijn in het taxatieboek opgesomd met hun waarde. Omdat hij in gemeenschap van goederen was getrouwd, werd het voor de helft genoteerd.

Glas in loodraam in de Kinkelenburg te Bemmelen met een afbeelding van de ernaast gelegen Brugdijk.

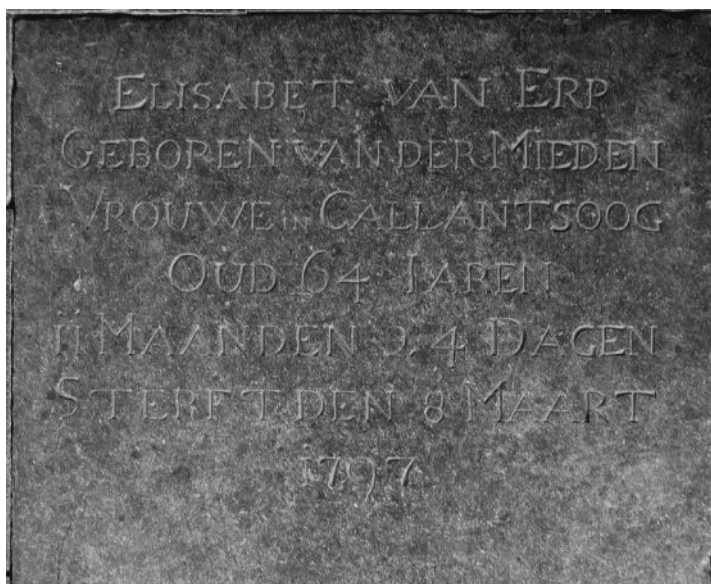
ook in Winssum geboren. Toen hij tien jaar oud was, stierf zijn moeder. Vader Sander trouwde weer kort daarop en toen ook deze vrouw al gauw overleed, huwde hij voor de derde keer.

Wat had Ariën dan met Gendt? De vermelding in het familiewapen brengt daarin duidelijkheid: 'komende uit de stad en heerlijkheid Gent en Winssum'. Hij zal veel van zijn onroerende goederen uit familiebezit, dus erfenis hebben verkregen. Vóór de Franse tijd hadden zij al de familienaam Knuijver of Knuiver. Met een kluiver of knuiver wordt een gerechtsdienaar of beul bedoeld, die de duimschroeven bij slachtoffers aandraaide. Voorwaar geen fraaie oorsprong.

Hij trouwde in 1761 in gemeenschap van goederen met Elisabeth van der Mieden. Elisabeth en Ariën waren beiden, net zoals de gegoede burgers, protestant. Hij werd kort na zijn huwelijk ouderling van de Ned. Hervormde Kerk in Gendt. Ze woonden bij hun huwelijk al allebei in Gendt, maar Elisabeth kwam uit Bemmelen. Hij was toen 28 jaar (16-08-1733) en Elisabeth was een jaartje ouder. Zij zal gezien haar overlijdensdatum op haar grafsteen op 15 maart 1732 geboren zijn. Het was in die tijd gebruikelijk voor de beter gesitueerden om pas te trouwen als ze economisch onafhankelijk werden. De meeste arbeiders trouwden wel jonger. Ariën was bij zijn huwelijk al secretaris van Gent en Erlecom.

Elisabeth was een goede partij. Haar moeder was Vrijvrouwe van Callantsoog en die gaf nog tijdens haar leven in 1767 twee naast elkaar gelegen weiden in Bemmelen aan het echtpaar.

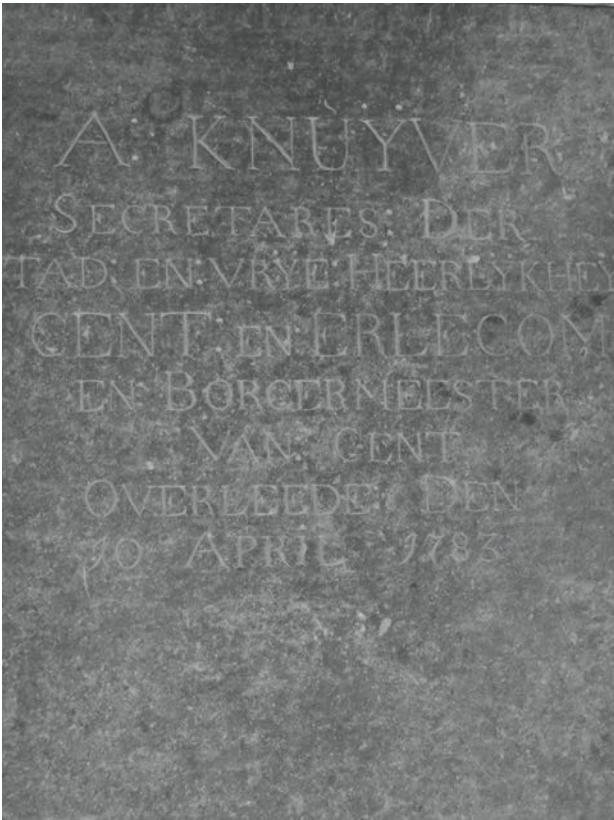
Ze bewoonden in Gendt De Kroon, een morgen groot, met een bakhuis en boomgaard en kregen in 1779 de Brugdijk in Bemmelen in leen. Dat was een aanzienlijk huis, prima geschikt voor een echtpaar van stand. Het was groter dan hun Gendtse huis, namelijk anderhalve morgen, en had ook een duifhuis, schuren en een boomgaard. Het is de vraag waar ze de meeste tijd verbleven, maar het is wel duidelijk dat Elisabeth na Ariëns dood de voorkeur gaf aan de Brugdijk.

*In de Brugdijk in Bemmeler is momenteel een make-
laarskantoor gevestigd. Het is in de loop der jaren
verbouwd en uitgebreid en er is nog slechts een stukje
van het origineel in te herkennen.*

Ariën stierf in 1783, bijna vijftig jaar oud. Een jaar tevoren had hij een testament opgemaakt, dus waarschijnlijk voelde hij het al aankomen. Zou hij eerder overlijden dan Elisabeth dan kreeg zij alles en als zij dan al overleden was ging zijn bezit bij overlijden naar de kinderen van zijn zwager Jan Rabo Schonck die gehuwd was met de zus van Elisabeth, Adriana. Dan bleef het in de familie, want zij zelf waren kinderloos.

*De grafsteen van Ariën Knuijver in het protestantse
kerkje van Bemmeler.*

Grafstenen

De grafstenen van Ariën, Elisabeth en haar tweede man Jan van Erp liggen in het protestantse kerkje in Bemmeler. Dat is toch vreemd voor een burgemeester en secretaris van Gendt. Waarom is Knuijver niet begraven in het protestantse kerkje in Gendt? De Des Villates kregen daar nog na hem in hun eigen grafkelder een plek. Was er naast de grafkelder geen plaats meer of waren Elisabeth en hij steeds meer bij Bemmeler betrokken geraakt? Bij de restauratie van het Bemmeler kerkje na de Tweede Wereldoorlog zijn de grafstenen, die eerst onder het orgelbalkon lagen, verplaatst naar het koor. Links in het koor ligt de steen van Ariën en rechts aan de overkant de stenen van Elisabet(h) en Jan. Er werden bij de verplaatsing geen menselijke resten onder aangetroffen, maar dat laat onverlet dat de resten misschien eerder geruimd zijn. Zijn ze dus ooit elders begraven of waren de grafstenen altijd meer ere- en herinneringsteken. Dat blijft de vraag.

Een zilveren schenkan ter herinnering aan Ariën

Elisabeth wilde na de dood van Ariën een herinnering aan hem. Daarom gaf zij opdracht tot het ma-

ken van een zilveren schenkan, die zij na aflevering schonk aan het Bemmeler kerkje om te gebruiken bij het Avondmaal. Daarin de inscriptie:
*Ter Gedagtenis
Aan de Weledel. Heer Adriaan Knuijver in zijn*

"...in leven Borgemr. en Secretaris..."

Welld. leven de Borgemr. en Secretaris der Heerlijckheit

Gent en Erlekom overleden in het 48ste Jaar zijnes ouderdoms op den 10 April 1783

Zijn WelEd. Huysvrouw Mejuffrouw Elisabeth van der Mieden Die Dezen Beker ten Geschenke gegeven heeft In den Jare 1784

Volgens de inscriptie was hij bij overlijden 48 jaar oud, maar in feite was hij 49, bijna vijftig. Deze kan vormde samen met een beker en schalen de zilverschat van het Bemmelse kerkje. In de nadagen van de Tweede Wereldoorlog, toen de bewo-

Het avondmaalzilver. Een van de schaaltes werd gebutst in een kippenhok teruggevonden.

ners geëvacueerd waren, verdween bijna de hele zilverschat. Dat was in de tijd dat de Duitsers en geallieerden om de macht streden. Alleen een schaal bleef over. Nog zo'n schaalte werd kort daarop nogal gehavend in een kippenhok in de buurt van de kerk teruggevonden. Maar van de kan geen spoor tot die in 1991 bij Sotheby's Amsterdam ter veiling werd aangeboden. Paul Le-Blanc, directeur van de Stichting Kerkelijk Kunstbezit Nederland ontdekte dit en bemiddelde tussen

Sotheby's en de anonieme eigenaar om de kan voor Bommel te behouden. Volgens zeggen moest de verkoper er legaal aangekomen zijn. De eigenaar wilde genoeg nemen met f 20.000,-, de taxatiewaarde, hoewel de kan bij veiling waarschijnlijk het dubbele zou kunnen opbrengen. En dit voor een kan waarvoor Elisabeth ooit f 200,- betaald had.

Dank zij forse donaties van het Fonds A.H. Martens van Sevenhoven, het Gelders Anjerfonds, het Gemeentebestuur van Bommel, bouwbedrijf Stofels en het Fonds Elisabeth van der Mieden, werd het met bijkomende kosten tot f 22.000,- opgelopen bedrag bijeen gebracht en kwam de kan weer thuis.

Fonds Elisabeth van der Mieden

Elisabeth trouwde een jaar na Ariëns dood met de 28 jaar jongere Jan van Erp (geboren in 1760) uit Bommel. Misschien hoopte ze nog op kinderen, maar gezien haar middelbare leeftijd was het niet te verwachten en dat gebeurde ook niet. Ze was een rijke vrouw en moet in dit opzicht een aantrekkelijke partij zijn geweest, zelfs of juist voor een veel jongere man. In een tijd dat de meeste mensen niet heel oud werden, zou hij waarschijnlijk na niet al te lange tijd bemiddeld achter blijven. Elisabeth wist dit natuurlijk ook. Ditmaal werd op huwelijksvoorwaarden getrouwd, omdat zij bezit had en Jan niet. Zou zij eerder dan hij overlijden en bleef het huwelijk kinderloos, dan kreeg hij f 12.000,- 'morgengave'. Dat gebeurde inderdaad. Hij overleefde haar nog zevenentwintig jaar. Hij kreeg na haar dood de Brugdijk in bezit en bleef er wonen. Hij hertrouwde niet en na zijn dood in 1824 werd het huis verkocht.

Zij had al zo'n 10 jaar voor haar dood besloten dat na haar overlijden al haar verdere bezit in een fonds van haar naam ondergebracht zou worden waaruit theologiestudenten een beurs konden krijgen. Uit dit doel en uit de schenking van de zilveren kan aan de kerk blijkt wel dat zij een godvrezende vrouw was.

Het Fonds Elisabeth van der Mieden is een fonds dat veel land bezat en bezit. Haar onroerend goed wordt verpacht en soms verkocht of onteigend. Het land ligt op strategische plekken in Gendt en Bommel en in het verleden moest het in Gendt aangekocht of onteigend worden voor o.a. de bouw van de kath. Waterstaatskerk in 1841, in 1844 voor de aanleg van een begraafplaats, in 1867 en 1871 voor eerst de bouw van een onderwijzerswoning en daarna een school op het perceel De Scheerskamp. Na de oorlog was zowel in Bommel als in Gendt land van het echtpaar Knuijver/van der Mieden nodig voor de wederopbouw en uitbreiding van de kern.

Gemeente Gendt

BEKENDMAKING

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS der gemeente GENDT brengen ter openbare kennis:

1. dat het College van Algemene Commissarissen voor de Wederopbouw te 's-Gravenhage voornemens is over te gaan tot **onteigening** van de navolgende percelen, c.q. perceelsgedeelten:
 - a. het gehele perceel kadastraal bekend gemeente Gendt, Sectie A, No. 963, groot 10 A., 14 c.A., eigendom van: het Fonds van wijlen Elisabeth van der Mieden te Bemmelen, erfpachter Wijnands, Johannes Stephanus, schoenmaker, te Gendt;
 - b. het gehele perceel kadastraal bekend gemeente Gendt, Sectie A, No. 964, groot 09 A., 10 c.A., eigendom van: het Fonds van wijlen Elisabeth van der Mieden te Bemmelen, erfpachter Cornelissen, Johanna Maria, Wed. Wilhelmus Milder, zonder beroep te Gendt;
 - c. plm. 06 A., 85 c.A., van het kadastrale perceel gemeente Gendt, Sectie A, No. 1164, eigendom van het Fonds van wijlen Elisabeth van der Mieden, erfpachter Nienhaus, Hendrikus Johannes, landbouwer te Gendt;
 - d. plm. 02 A., 10 c.A., van het kadastrale perceel gemeente Gendt, Sectie A, No. 1184, eigendom van: van Driel, Johannes Martinus, slager te Gendt;
 - e. plm. 05 A., 40 c.A., van het kadastrale perceel gemeente Gendt, Sectie A, No. 1488, eigendom van: Mattijsen, Gerardus Antonius Johannes, R.K. Priester te Heteren;
 - f. het gehele perceel kadastraal bekend gemeente Gendt, Sectie A, No. 1363, groot 03 A., 70 c.A., eigendom van: Rouw, Hermanus Joseph, schilder te Gendt;
 - g. het gehele perceel kadastraal bekend gemeente Gendt, Sectie A, No. 774, groot 05 A., 10 c.A., eigendom van: Blom, Catharina, Wed. Hendrikus Teunissen, voor 5/8 gedeelte en: Teunissen, Thomas, arbeider, te Gendt, voor 1/8 gedeelte en: Peters, A. arbeider, te Dieren, voor 1/8 gedeelte en: van Haren, F., arbeider te Millingen voor 1/8 gedeelte;
2. dat van **2 Augustus tot en met 16 Augustus 1947** een kaartje van de te onteigenen percelen, een toelichting daarop en een lijst van eigenaren en hypotheekhouders ter secretarie der gemeente kosteloos voor een ieder ter inzage liggen;
3. dat vanwege het Departement van Wederopbouw en Volkshuisvesting op **Maandag 18 Augustus a.s.** des voormiddags **10 uur** ten gemeentehuize alhier, zitting zal worden gehouden, teneinde belanghebbenden in de gelegenheid te stellen hunne bezwaren in te dienen en toe te lichten;
4. dat deze bezwaren ook uiterlijk op **18 Augustus 1947** schriftelijk kunnen worden ingediend bij de **Afdeling Onteigening en Toewijzing van de Wederopbouw Cordesstraat 4, te Arnhem.**

Gendt, 2 Augustus 1947.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
De Burgemeester,
J. B. R. VAN DER MEULEN.
De Wethouder,
R. L. CORNELISSEN.

81058

Uit deze advertentie uit 1947 blijkt dat een aantal gronden van het Fonds van Elisabeth van der Mieden voor de wederopbouw van Gendt onteigend moest worden.

De allerlaatste burgemeester oude stijl van de heerlijkheid Gent en Erlecom?

Knuijver zal wel een van de laatste burgemeesters zijn geweest van de heerlijkheid Gent en Erlecom. Na de Franse tijd kwam er een burgemeester nieuwe stijl in Gendt. Doordat Knuijver belangrijk was en veel land bezat is zijn naam in de archieven

bewaard gebleven. In een tijd waar verder niet zoveel over bekend is, heeft hij naast of ondanks de Heer van Gendt steeds meer invloed in Gendt en Bemmelen gekregen. Hij is niet oud geworden, nog net geen vijftig jaar. Vele Gendtenaren realiseren zich niet dat ze intussen op een stukje grond wonen dat ooit van hem was.

Yvonne de Boer-Ravestein

Met medewerking van Adri Stuart
HKBemmelen en Henk Klaassen HKGente

Bronnen:

- Akte van boedelscheiding van wijlen Adriaan Knuijver en wijlen Elisabeth van der Mieden, inv.nr.19 Regionaal archief Rivierenland (RAR), 0483 Archief Fonds van der Mieden, 1797-1995
- Akte, waarbij Susanna Doubleth, vrijvrouw van Callantssoog, weduwe van Mr. Jacob Coren van der Mieden, in leven baljuw van de Nieuwburchen en oud-schepenen van Alkmaar, bij cessie als donatio inter vivos afstaat aan haar schoonzoon en dochter A. Knuyver, secretaris der Stad en Heerlijkheid Gent en Erlecom en Elisabeth van der Mieden, echtelieden, twee naast elkaar gelegen weiden onder Bemmelen, jaar 1767, inv. Nr. 32, RAR, 0483 Archief Fonds van der Mieden. Hij is dan secretaris van Gent en Erlecom.
- J. Verburg, Geschiedenis Ned. Hervormde Kerk in Bemmelen, 1991
- J. Verburg, Hervormde kerk Bemmelen 50 jaar gerestaureerd, Kringblad Hist. Kring Bemmelen, 2003-3
- J. Verburg, Perikelen rond kerkelijke kunstschatten in de Hervormde Kerk in Bemmelen, Kringblad Historische Kring Bemmelen 1998-3
- Nijmeegs hand-boekje of naamregister van de leden der regering enz. door A. van Goor, 1779. Hij wordt daar procureur voor het college van de staten in het Rijk van Nijmegen genoemd en onder Gent en Erlecom, *Heer*, Dirk Bartram, Baron de Vilattes, *Richter*, Johan Fredrik Dietz, *Secretaris*, Ariën Knuyver
- Proces A. Knuijver tegen erven Meurs, 1776, inv. 868 in 1087 Archief Dijkstoel Over Betuwe 1427-1818. RAR. Hij wordt daar collecteur der verponding genoemd.
- Taxatie-Boek, 1761-1797, inv.nr. 78, 0152 ORA Gendt, Gelders Archief Arnhem. Hij wordt in 1783 secretaris en burgemeester van Gent en Erlecom genoemd.

Vjaordage

Awèr 'n jaor ouwer
't Git stids gauwer
Now bun'k zeuventig, 't schie-t al op
Mar ja, da's iets waar'j verders niks vör kop

As'k 't mag belève bun'k over tie-n jaor tachtig
Dâ mowwe mar hope want dâ's op zich prachtig
Dan zien de blage ôk oud, die zie'k now al staon
En nog stids 'n kwak vjaordage te gaon

Dâ's waoter uut Keule, zeep of sigaore
Of 'n vleske me stèreke ouwe klaore
Al dâ grei hewwe al 'n paor keer gekrege
En daornao medeem aon de vollegende gegeve

Dâ git zo al jaore, dâ's oud gebruik zogezeid
En doe d'r iets bi'j dan is dâ'r 'n aordigheid
Want gi'j meug natuurlik ôk iets a-nders prebie-re
Zo blief 't gezellig en 't lup nie ien de pepie-re

't Lève kum en 't lève git
Laowe mar bli'j zien dâ'k 't allemaol nog wit
Mar wâ zuwwe doewn, vie-re of nie?
Dizze wèèk hewwe d'r nog drie.

Vörgende wèèk hawwe d'r ôk twee
De familie du wâ dâ aongit nog goed mee
En volleges de kalender, die hing op de plee
Vie-re we vollegede wèèk die van Hent en Dree

Al die druktes, dâ praote he'k eigelik wel gehad
Al dâ roke en die borrels, gij bun zo mar zat
Mar nie vie-re dâ's ôk wâ want dink ow us ien
't Is misschien wel de leste keer da we ze zie-n

Ja dochte wi'j, toch mar vie-re now 't nog kan
Over wa'k zal krie-ge wi'k alles al van
Dâ sien de presentjes van vörgend jaor
Die krie'j altied trug, dâ's drek al klaor

Blauwe walleme van de sigaore
Kletspraot en hard lache van de ouwe klaore
D'n hond en de kat onder de toffel hadde barre
schik
Die ware gedurende ien de mode as stofvërke en
blik

Ja 't vie-re was wer 'n aordigheid 't is goed gega-
on
Daor hemme wi'j as altied wer goed aon gedaon
En as God 't belief, awwie 't mee meuge make
Laowe dâ ons zô lang 't kan goed smake

Dus nie mer rikraoje van vie-re of nie
Blie-ve doewn ôk al zien 't d'r drie
Wel de juuste fillesetie-re, ow eige nie vörgisse
Want a-nders gao'j nog feesjes misse

Tekst: Herman Buurman
Tekening: Wilma Schouten-Kregting

Op zoek naar kasteel Hulhuizen

En daar sta je dan op zaterdag 23 februari om 9:00 uur met een groep mensen aan de poort bij Fort Pannerden. We gaan na twee jaar voorbereiding op zoek naar kasteel Hulhuizen in de Klompenwaard in Doornenburg.

Geïnspireerd door de lezing van Geert Visser in het kader van Hulhuizen200 over het ontstaan van Hulhuizen en het daaraan verbonden kasteel, zijn wij het project 'Zoektocht kasteel Hulhuizen' begonnen. Want waar het kasteel precies had gestaan wist niemand. We hebben eerst kaartmateriaal verzameld om het zoekgebied zoveel mogelijk te kunnen beperken, want ondertussen was namelijk het idee geboren om met een grondradar te gaan zoeken.

kante vorm te zien, met op de hoeken vierkante vormen. Met enige fantasie kun je hier de vorm van een kasteel in zien met vier hoektorens met een afmeting van ongeveer 20x20 meter. Echter is deze vorm in ondiepe grond te zien terwijl we het kasteel dieper zouden verwachten.

Meer kansrijk vinden we het westelijke deel van het zoekgebied met meer donker gekleurde delen, die zelfs op grotere diepte nog goed zijn te zien. Afgaand op de beelden van diepere grondlagen en eerder onderzoek van de kaarten verwachten we de locatie van het kasteel eerder in dit deel van het gebied. Helaas kunnen we dit met zekerheid zeggen en is nader onderzoek nodig om meer zekerheid te krijgen.

Rocco van Alst van het bedrijf Euroradar heeft de bewuste zaterdag het grondradar onderzoek gratis voor ons uitgevoerd! Waarvoor nogmaals onze hartelijk dank. Na drie spannende weken wachten kregen we prachtige doorsnedes van de bodem doorgestuurd.

Helaas kunnen we op basis van de resultaten niet onomstotelijk bewijzen dat het kasteel Hulhuizen in het onderzochte gebied heeft gestaan. Wel zijn er contouren te zien die erop wijzen dat er zich iets in de bodem bevindt. Deze contouren zijn aan rand van het zoekgebied. Helaas konden we daar niet verder meten, want dit gebied lag onder de bomen (pijl) die het noodzakelijke GPS-signaal verstoorden.

In het noordoostelijk deel is duidelijk een vier-

De vindplaats van kasteel Hulhuizen blijft voorlopig nog een raadsel!

Zie voor de resultaten van het onderzoek het filmpje op YouTube: <https://youtu.be/rEM1pVt2Wnc>

Op deze plaats een speciaal woord van dank aan iedereen die mee heeft geholpen om dit onderzoek mogelijk te maken:

Herman Buurman voor de sponsoractie met zijn boek 'Waardsche klei'.

Rocco van Alst van Euroradar voor het uitvoeren van het grondradaronderzoek.

Gerico de Vries en Geert Visser

Verslag excursie Openluchtmuseum 18 april 2019

Museum Plus Bus

Nadat onze secretaris Yvonne een uitstapje had meegemaakt met de Museum Plus Bus leek het een goed idee om dit ook voor onze leden aan te vragen. De meeste van onze leden vallen nu eenmaal onder de doelgroep van deze organisatie. Zo kwam het dat we op 18 april met 45 personen een uitstapje met de Museum Plus Bus maakten.

Om 10.00 uur kwam de bus aanrijden en nadat iedereen de lunch betaald had konden we instappen en vertrekken. De chauffeur heette ons welkom en de gastheer van deze dag deelde buttons uit in drie kleuren, zodat we herkenbaar waren voor de drie gidsen bij de rondleiding die erbij hoorde.

Openluchtmuseum en Gruwelijk Lekker

Aangekomen in het museum kregen we allen een plattegrond van het museum, wat makkelijk was voor een overzicht van het geheel en begaven we ons naar de kasteelboerderij voor de koffie. Op dit moment is er in het museum de tentoonstelling 'Gruwelijk Lekker' en is er op tien verschillende plaatsen iets te proeven. Wat we vroeger aten is dat nog steeds lekker? Met dit jaarthema kan men inzicht krijgen hoe – onder invloed van het verleden – onze huidige opvattingen over eten en eetgewoonten zijn gevormd.

Vinden we het Lekker of Gruwelijk.

Na de koffie ging de gids met onze groep langs de huizen met rieten daken gelegen aan grachten, deze huizen komen uit Giethoorn. De huizen worden in het museum weer opnieuw opgebouwd of soms zoals we later hoorden, hele stukken muur die in het museum weer aan elkaar worden gemaakt. Dit om de handmatig gemetselde en gevoegde muren van vroeger intact te laten. Een eindje verder, wist de gids, was een proeverij in

een boerderij uit Varik. Daar waren twee dames aan het koken met 'vergeten' groenten. Deze maand met zuring. Het fornuis was al aan en de soep stond op. Wie wilde kon van het zuringblad proeven en het smaakte ook inderdaad een tikeltje zurig. Ze deelde ook nog wat zaadjes uit voor wie het wilde uitproberen. Men kunt het ook gebruiken in salades waarbij in de dressing dan iets minder azijn of citroen nodig is.

Cees van Leeuwen

Interessant was ook de boerderij waar Cees van Leeuwen in gewoond heeft, die van 1972 tot 1975 basgitarist was in de rockband Kayak. De boerderij stond in Hoogmade en is omtrentig voor de HSL-Zuidlijn en daarna met interieur overgeplaatst naar het museum. In de jaren '70 werden vaker boerderijen gekocht en omgebouwd tot luxe woonhuizen. Hier was van de deel een woonkamer met open keuken en open haard en natuurlijk een zitkuil in gemaakt. Verder zijn we nog naar de bierbrouwerij geweest waar we de grondstoffen zagen en hoe het bier gemaakt werd en we het ook echt konden proefden.

(De andere twee gidsen hebben niet dezelfde route gevolgd, dat verhaal wordt verteld door middel van de foto's, van iedere groep zijn een paar foto's geplaatst op de website).

Lunchen en vrije tijd

Even na enen werden we weer terug verwacht in de kasteelboerderij waar de gidsen afscheid namen en de tafels klaarstonden voor de lunch. Een heerlijk gevulde en gebonden paprikasoep werd geserveerd. Op tafel twee luxe (wel wat kleine) broodjes en een bakje salade voor ieder. Voor koffie/thee kwam er iemand langs; wilde je wat anders kon men zelf pakken. Daarna kon ieder zelf nog wat rondwandelen of bekijken wat men interessant vond waarna we om drie uur weer bij de bus moesten zijn. Die tijd was kort en omdat het weer zo mooi was ben ik niet binnen geweest in het hoofdgebouw. Zeer zeker zijn een aantal van ons daar ook geweest, maar omdat ik de canon al een keer gezien heb, zijn wij buiten gebleven. Bij de Westerstraat (Amsterdam) heb ik nog wel tulpenbollen geproefd. Net een soort Amsterdamse uitjes, maar dan met een iets pittiger smaak. Daarna was het heus tijd voor de bus en na een kort ritje waren we weer bij Villa Ganita. Na een tijdje napraten over deze mooie zonnige dag gingen we tevreden naar huis.

Ria Schouten-de Haan.

Kersenkoningin 2018 Loes Aarntzen

De Kersenkoningin 2018 heet Loes Aarntzen. Zij is 24 jaar oud en woont in Gendt op de Distelakker bij haar ouders. Een echte Gendtse dus. Het gezin bestaat uit vijf personen. Zij heeft nog twee broers, Rob en Paul. Ze was een vrolijke ondernemende peuter die van klimmen en klauteren hield. De grote kastanjeboom in hun achtertuin was haar favoriet.

Zij heeft op basisschool De Vonkenmorgen in Gendt gezeten. Van daaruit kreeg zij het advies om VMBO-T te gaan doen. Na wat twijfelen tussen het Gelders Mozaïek in Arnhem (sportonderwijs) en het OBC in Bemmelen, heeft zij uiteindelijk voor het OBC in Bemmelen gekozen. Met alle vrienden en vriendinnen van de basisschool ging zij dan ook vier jaar lang vol goede moed op de fiets naar Bemmelen. Nadat zij VMBO-T had behaald, koos zij alsnog voor een vervolg in de sport. Namelijk Sport- en Bewegen op het ROC in Nijmegen. Doordat zij daar flink haar best had

gedaan, kon zij de vakken in het laatste jaar versneld afronden en behaalde zij haar MBO-diploma in 3,5 jaar (i.p.v. 4 jaar). Op dat moment wist zij nog niet wat zij wilde, meteen gaan werken of toch nog doorstuderen op het HBO en zou ze dat wel kunnen? Na een half jaartje werken in het verzorgingstehuis St. Jozef in Gendt, besloot ze toch door te gaan en schreef ze zich in voor de opleiding Sport- en Bewegingseducatie op de HAN in Nijmegen. Nu, bijna vier jaar later, heeft ze het HBO prima doorlopen en is ze druk bezig met haar afstudeeronderzoek bij Siza's Koonings Jaght in Arnhem. Daar kan ze deze zomer blijven werken als invaller bij het beweegteam en op de dagbesteding en wie weet brengt dit haar verder.

Loes is iemand die graag buiten is. Zij houdt van uitdagende activiteiten; denk hierbij aan abseilen, surfen, canyoning, mountainbiken, snowboarden etc.. Maar op zijn tijd zit ze ook graag met de benen omhoog met een glas wijn in de hand, een bitterbal op tafel en gezellige mensen om haar heen.

Naast fotografie is voetbal een hobby die ze inmiddels al vele jaren uitvoert. Ze is hiermee begonnen in de F'sjes bij De Bataven in Gendt. Tussendoor is ze enkele jaren gestopt en heeft ze getennist en geturnd. Maar toch bleef ze nieuwsgierig naar het voetbal. Toen ze hoorde dat er meidenteams werden opgezet, is ze teruggekeerd bij De Bataven. Dit is inmiddels alweer bijna tien jaar geleden. Haar familie is behoorlijk actief betrokken bij de club en zo werd ze ook meer dan alleen spelend lid. Ze is tot afgelopen december drie seizoenen actief geweest als secretaris van de jeugd-afdeling. Ze heeft dit met veel plezier gedaan en heeft hier ontzettend veel van geleerd. Op dit moment speelt ze in Dames 1 van De Bataven en speelt ze voornamelijk op de positie midmidden of rechts achterin.

Toen ze begin december 2017 gevraagd werd door het bestuur van De Bataven of ze Kersenkoningin van het Kersenfeest 2018 wilde zijn, voelde ze zich bijzonder vereerd! En nog steeds. Op zo'n moment beseft ze het nog niet helemaal, totdat rond de maand februari/maart het geroe-

zemoes begon onder teamgenoten, clubleden, vrienden, vriendinnen en Gendtenaren. Velen van hen legden haar het vuur aan de schenen om erachter te komen of dat zij bij het kersentrio van het Kersenfeest 2018 zat. Wat was het tijdens de voorbereidingen ook spannend om haar 'aspirant' hofdames Silke Rutten en Anne Leensen in de kantine

het hele dorp stonden op zaterdag allerlei voetbal spellen. Helaas konden ze niet even meedoen. Maar aangemoedigd hebben ze de kinderen wel. Wat Loes het meest is bijgebleven is het geven van het startschot voor de triatlon waar haar vader, broer, oom, neef, vriend en vriendin aan mee deden. Het was een weekend om nooit te vergeten,

Loes heeft van iedere minuut genoten (behalve de minuten nadat ze haar hoge hakken weer aan moest na een wijntje bij De Klok). Wat mooi om te zien dat de vele vrijwilligers van de club een super geslaagd programma hebben neergezet.
TOP!!!

Loes wordt feestelijk onthaald voor Providentia.

tegen te komen, want stel je voor, iemand heeft in de gaten dat je elkaar net iets te lang aankijkt en stiekem moet grinniken. Maar ook konden zij niet gezamenlijk in één auto naar de afspraken rijden om de speciaal ontworpen jurken door Annelies Hendriksen te passen. Als iemand ze samen zou zien, dan zou het geen verrassing meer zijn. Het toch wel stiekeme gebeuren in de voorbereiding maakte het extra leuk.

Op vrijdag 25 juni 2018 was het zover. De grote onthulling voor Providentia in Gendt waar al de teamgenoten en vele anderen al hard joelend stonden te wachten. De kop was eraf en na vele felicitaties konden ze 's avonds de spanning eraf dansen in de tent onder het genot van een klein drankje. Want ja, ze hadden natuurlijk een flink weekend voor de boeg en op zaterdagochtend stond om 07.30 uur het team van haarstudio Simone weer klaar om hun volledig te stylen. Wat was het gaaf en toch wel een beetje gek om te zien hoe de kinderen op de braderie tegen hun moeder riepen: 'Kijk mama, daar heb je een prinses'. Natuurlijk maakte zij graag even tijd om op de foto te gaan. Door

Deze stamboom kwam tot stand met goedkeuring en medewerking van de familie Aarntzen en Niënhaus en speciaal van Loes.

Willem Rasing

Links Anne Leensen en helemaal rechts Silke Rutten

32+33 Hendrik AARNTZEN * Didam, 23 okt 1809 † Gendt, 9 feb 1882 ∞ 1836 Richarda DRIESSEN * Gendt, 26 dec 1809 † Gendt, 23 nov 1896	34+35 Rutgerus BROUWER * Gendt, 23 mrt 1799 † Gendt, ∞ 1833 Maria HELSEN * Gendt, 27 mei 1804 † Gendt, 27 mrt 1876	36+37 Hendrik GUNSING * Pannerden, 6 mei 1811 † Gendt, 10 apr 1866 ∞ 1844 Maria BERENDSEN * Duiven, 7 dec 1815 † Brummen, 27 feb 1892	38+39 Gerardus RUTJES * Huissen , 3 okt 1811 † Gendt, 4 sep 1899 ∞ Wilhelmina GORIS * Bommel, 27 jul 1813 † Gendt, 23 apr 1890	40+41 Coenradt OTEMANN * Niel, 15 jun 1827 † Gendt, 9 jul 1890 ∞ 1857 Hendrina Wilhelmina AWATER * Erlecom, 7 feb 1828 † Gendt 17 jun 1886	42+43 Johannes Wilhelmus GEVELING * Didam, 11 dec 1814 † Gendt, 26 mrt 1888 ∞ 1839 Jacoba RIJKEN * Druten, 1 dec 1818 † Gendt 21 nov 1889	44+45 Jan PETERS * Gendt, 9 jul 1816 † Gendt 25 jun 1885 ∞ 1849 Hendrina DERKSEN * Gendt, 16 okt 1820 † Gendt, 9 dec 1908	46+47 Theodorus DUCKERHOF * Herwen, 29 okt 1804 † Gendt, 14 feb 1886 ∞ 1836 Johanna GERRITSEN * Praast, 14 apr1811 † Gendt, 12 feb 1896
16 Johannes Hendrikus AARNTZEN * Gendt, 4 jan 1839 † Gendt, 17 jan 1908 ∞ Gendt, 15 mei 1873	17 Aleida BROUWER * Gendt, 17 okt 1841 † Gendt, 11 jan 1915	18 Wilhelmus GUNSING * Gendt, 30 jul 1850, † Gendt, 6 okt 1929 ∞ Gendt, 7 nov 1878	19 Willemina RUTJES * Gendt, 28 apr 1853 † Gendt, 12 mrt 1936	20 Theodorus OTEMANN * Zijflich, 30 aug 1859 † Gendt, 12 mrt 1930 ∞ Gendt, 18 jun 1884	21 Maria Sophia GEVELING * Gendt, 21 mrt 1859 † Gendt, 5 okt 1940	22 Theodorus PETERS * Gendt, 12 jan 1856 † Gendt, 26 jun 1938 ∞ , Gendt, 8 mei 1883	23 Maria Margaretha DUCKERHOF * Gendt, 10 dec 1853 † Gendt, 15 april 1922
8 Henricus Hermanus AARNTZEN * Angeren, 5 aug 1879 † Gendt, 18 febr 1962 ∞ Gendt, 21 mei 1909	9 Hendrina Wilhelmina GUNSING * Gendt, 26 aug 1879 † Gendt, 2 sep 1928	0 Wilhelmus Hendrikus Jacobus OTEMANN * Gendt, 12 jul 1893 † Gendt, 27 jul 1976 ∞ Gendt, 28 april 1920	0 Hendrina Theresia PETERS * Gendt, 15 okt 1889 † Gendt, 21 apr 1978				
4 Johannes Theodorus AARNTZEN * Gendt, 6 sep 1919 † Gendt, 13 jan 2007	5 Anna Theresia OTEMANN * Gendt, 29 sep 1925 † Gendt, 15 dec 2005						
Theodorus Franciscus Johannes AARNTZEN * Gendt, 3 aug 1957 ∞ Gendt							
Louise Maria (Loes) Kersenkoningin Gendt,							

18

48+49 Johann Theodor NIËNHAUS * Brunen, 26 nov 1809 † Bommel, 13 jul 1893 ∞ 1857 Reinera SLOOT * Didam 3 feb 1829 † Bommel 10 apr1863 <td> 50+51 Johannes Theodorus KERKMAN * Gendt. 19 okt 1839 † Gendt, 26 mei 1903 ∞ 1864 Sophia JOOSTEN * Gendt 4 aug 1843 † Gendt 27 dec 1927 <td> 52+53 Theodorus VISSER * Bommel 3 feb 1834 † Gendt 8 jan 1920 ∞ 1861 Everdina HERMSEN * Gendt 29 apr 1834 † Gendt 25 mei 1912 <td> 54+55 Arnoldus LEENDERS * Gendt 19 aug 1820 † Gendt 17 dec 1905 ∞ 1848 Petronella WIELAND * Bommel 9 aug 1819 † Gendt 26 okt 1891 <td> 56+57 Johan van den HURK * Wamel 23 jan 1834 † ∞ 1873 Aleida Mechtilda SLEGERS * Zoelen 16 sep 1847 <td> 58+59 Hendrikus VERHEIJEN * Ubbergen 25 aug 1842 † Ubbergen 4 okt 1929 ∞ 1874 Catharina JANSSEN * Groesbeek 15 mei 1849 † Ubbergen 5 dec 1919 <td> 60+61 Johann BERNS * Nutterden 8 apr 1821 † ∞ 1862 Theodora HEYCKMANN * Dusseldorf 22 sep 1835 † </td><td> 62+63 * † ∞ * † </td></td></td></td></td></td>	50+51 Johannes Theodorus KERKMAN * Gendt. 19 okt 1839 † Gendt, 26 mei 1903 ∞ 1864 Sophia JOOSTEN * Gendt 4 aug 1843 † Gendt 27 dec 1927 <td> 52+53 Theodorus VISSER * Bommel 3 feb 1834 † Gendt 8 jan 1920 ∞ 1861 Everdina HERMSEN * Gendt 29 apr 1834 † Gendt 25 mei 1912 <td> 54+55 Arnoldus LEENDERS * Gendt 19 aug 1820 † Gendt 17 dec 1905 ∞ 1848 Petronella WIELAND * Bommel 9 aug 1819 † Gendt 26 okt 1891 <td> 56+57 Johan van den HURK * Wamel 23 jan 1834 † ∞ 1873 Aleida Mechtilda SLEGERS * Zoelen 16 sep 1847 <td> 58+59 Hendrikus VERHEIJEN * Ubbergen 25 aug 1842 † Ubbergen 4 okt 1929 ∞ 1874 Catharina JANSSEN * Groesbeek 15 mei 1849 † Ubbergen 5 dec 1919 <td> 60+61 Johann BERNS * Nutterden 8 apr 1821 † ∞ 1862 Theodora HEYCKMANN * Dusseldorf 22 sep 1835 † </td><td> 62+63 * † ∞ * † </td></td></td></td></td>	52+53 Theodorus VISSER * Bommel 3 feb 1834 † Gendt 8 jan 1920 ∞ 1861 Everdina HERMSEN * Gendt 29 apr 1834 † Gendt 25 mei 1912 <td> 54+55 Arnoldus LEENDERS * Gendt 19 aug 1820 † Gendt 17 dec 1905 ∞ 1848 Petronella WIELAND * Bommel 9 aug 1819 † Gendt 26 okt 1891 <td> 56+57 Johan van den HURK * Wamel 23 jan 1834 † ∞ 1873 Aleida Mechtilda SLEGERS * Zoelen 16 sep 1847 <td> 58+59 Hendrikus VERHEIJEN * Ubbergen 25 aug 1842 † Ubbergen 4 okt 1929 ∞ 1874 Catharina JANSSEN * Groesbeek 15 mei 1849 † Ubbergen 5 dec 1919 <td> 60+61 Johann BERNS * Nutterden 8 apr 1821 † ∞ 1862 Theodora HEYCKMANN * Dusseldorf 22 sep 1835 † </td><td> 62+63 * † ∞ * † </td></td></td></td>	54+55 Arnoldus LEENDERS * Gendt 19 aug 1820 † Gendt 17 dec 1905 ∞ 1848 Petronella WIELAND * Bommel 9 aug 1819 † Gendt 26 okt 1891 <td> 56+57 Johan van den HURK * Wamel 23 jan 1834 † ∞ 1873 Aleida Mechtilda SLEGERS * Zoelen 16 sep 1847 <td> 58+59 Hendrikus VERHEIJEN * Ubbergen 25 aug 1842 † Ubbergen 4 okt 1929 ∞ 1874 Catharina JANSSEN * Groesbeek 15 mei 1849 † Ubbergen 5 dec 1919 <td> 60+61 Johann BERNS * Nutterden 8 apr 1821 † ∞ 1862 Theodora HEYCKMANN * Dusseldorf 22 sep 1835 † </td><td> 62+63 * † ∞ * † </td></td></td>	56+57 Johan van den HURK * Wamel 23 jan 1834 † ∞ 1873 Aleida Mechtilda SLEGERS * Zoelen 16 sep 1847 <td> 58+59 Hendrikus VERHEIJEN * Ubbergen 25 aug 1842 † Ubbergen 4 okt 1929 ∞ 1874 Catharina JANSSEN * Groesbeek 15 mei 1849 † Ubbergen 5 dec 1919 <td> 60+61 Johann BERNS * Nutterden 8 apr 1821 † ∞ 1862 Theodora HEYCKMANN * Dusseldorf 22 sep 1835 † </td><td> 62+63 * † ∞ * † </td></td>	58+59 Hendrikus VERHEIJEN * Ubbergen 25 aug 1842 † Ubbergen 4 okt 1929 ∞ 1874 Catharina JANSSEN * Groesbeek 15 mei 1849 † Ubbergen 5 dec 1919 <td> 60+61 Johann BERNS * Nutterden 8 apr 1821 † ∞ 1862 Theodora HEYCKMANN * Dusseldorf 22 sep 1835 † </td> <td> 62+63 * † ∞ * † </td>	60+61 Johann BERNS * Nutterden 8 apr 1821 † ∞ 1862 Theodora HEYCKMANN * Dusseldorf 22 sep 1835 †	62+63 * † ∞ * †
24 Johannes Theodorus NIËNHAUS * Bommel, 30 mei 1860 † Gendt, 21 jan 1935 ∞ Gendt, 22 apr 1895	25 Grada KERKMAN * Gendt, 10 jul 1870 † Gendt, 26 dec 1957	26 Hendrik van DEELEN * Gendt, 11 nov 1863 † Gendt, 4 apr 1910 ∞ Gendt, 31 mei 1892	27 Geertruida LEENDERS * Gendt, 17 okt 1861 † Gendt, 27 feb 1903	28 Gerrit van den HURK * Wadenoijen, 1 juli 1878 ∞	29 Elisabeth VERHEIJ-EN * Ubbergen, 25 nov 1878 † Ubbergen, 27 dec 1916 ∞ Kranenburg 1899	30 Rutger Peter BERNS * Nütterden, 4 okt 1873 † Nütterden, 14 feb 1968	31 Maria ARNTZ * Rindern, 1870 † Dussel- dorf, 1917
12 Theodorus Johannes NIËNHAUS * Gendt, 14 mrt 1896 † Huissen, 16 aug 1935 ∞ Gendt, 22 november 1927		13 Johanna van DEELEN * Gendt, 23 nov 1894 † Gendt, 2 mei 1986		14 Johannes Hendrikus van den HURK * Nütterden, 6 apr 1906 † Gendt, 15 feb 1984 ∞ Kranenburg, 18 aug 1928		15 Maria Theodora BERNS * Nütterden, 24 jan 1900 † H. Landstichting, 2 mrt 1962	
6 Johannes Hendrikus NIËNHAUS * Gendt, 20 aug 1929 † Gendt, 2 jan 2015 ∞ Gendt, 6 dec 1955				7 Elisabeth Aleida Catharina van den HURK * H. Landstichting, 6 dec 1931			
3 Johanna Elisabeth Gertruida (Annelies) NIËNHAUS * Gendt, 14 mrt 1961 7 okt 1982							

AARNTZEN
2018
5 sep 1994

Bijna 50 jaar Palino in Gendt

Piet Hetem, geboren op 5 april 1928 in Haarlem, ontmoette Tineke Alles bij een voetbalwedstrijd van HVC (Haarlemsche Voetbal Club) en de vonk sprong over. Zij trouwden in 1956 en gingen wonen in Arnhem. Ze begonnen een banketbakkerij aan de Boulevard Heuvelink 17, schuin tegenover de ambachtsschool waar Piet ook

als leraar werkte en als 'examinator consumptie' zijn steentje bijdroeg.

*Piet in de bakkerij en
Piet en Tiny in hun nieuwe winkel, okt. 1956.*

Chocolade maken was zijn hobby

Na een aantal jaren koekjes en taart te hebben gebakken was de vraag naar chocolade groter geworden. Ze gingen daarom in de Betuwe eens rondkij-

ken of er een huis met grond naar hun smaak te vinden was. In Gendt stonden destijds twee huizen die hun wel wat leken: Nijmeegsestraat 35 (later van schilder Piet Peters) en Nijmeegsestraat 43 (woonde toen Theo Weghorst). Het werd Nijmeegsestraat 43.

Eind december 1965 kwam Piet met zijn gezin naar Gendt. De boel was opgeknapt en van de aangrenzende schuur was een chocolaterie gemaakt. Ze kwamen naast de kippenslachterij van Melchers te wonen. De ouwe Melchers verstond Piet niet zo goed; hij zei ja als het nee moest zijn en andersom, maar daar deed ie niet moeilijk over: Amsterdamse humor. Ja, het beviel hem wel in Gendt.

De bedrijfsnaam **Palino** is per abuis ontstaan. Piet Hetem had gekozen voor 'Pralino', afgeleid van Praline, het Duitse woord voor bonbon. De drukker was in het handgeschreven logo echter de r vergeten. Geen probleem voor Piet, niet van zijn stuk te brengen en flexibel: Palino klonk ook goed.

Piet was gedreven en creatief, steeds op zoek naar nieuwe producten. Chocolade was zijn passie. Hij maakte luxe bonbons (wel 150 soorten), paaseieren, chocoladeletters etc. De eerste jaren maakte Piet veel halffabricaten d.w.z. chocolaatjes om een taart mee te versieren of chocoladegebakjes te maken, berenklauwen, ananasbakjes, kuipjes en petit-fourbakjes. Dit ging allemaal naar de exclusieve patisserie- en chocolateriewinkels. Alle producten waren zuiver handgemaakt. Via de grote chocoladefabrieken van weleer (Droste of Van Houten) betrok hij de eerste jaren zijn chocolade. In de latere jaren werd het Callebaut uit België.

Dit zijn de chocoladebakjes die Piet reeds 1963 in Arnhem maakte met Ringers Couverture (chocolade).

De eerste werknemers waren Ans Cornelissen (ja, die van de grote familie bij de ingang van het zwembad), Peter Arends uit de Poelwijklaan en Truus Teunissen, zus van Gertje (niet op de foto). Zij kwamen allen uit Gendt. Zij werkten met veel plezier bij Palino.

In 1971 werd banketbakker Jos Heezen bij het team gevoegd. 'Het was een mooie pionierstijd', zei Jos. Als Jos een nieuw interieur (vulling) voor een bonbon had gemaakt, gingen Piet en hij samen aan tafel proeven. Het moest natuurlijk goed smaken en gegarandeerd Palinowaardig zijn. En ja, een bonbon moet vanzelf smelten in de mond. Ze kwamen er altijd samen uit. Keurden ze het

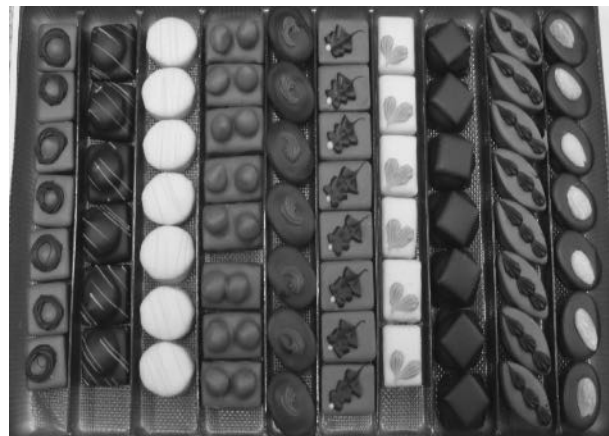
interieur goed, dan werd het recept in het GEHEIME boekje geschreven. Piet wilde zich altijd onderscheiden.

Jos heeft 40 dienstjaren volgemaakt bij Palino en naar zijn zeggen met meer dan plezier gewerkt.

Chocolade

Chocolade maken is een ambachtelijk vak. Belangrijk is de temperatuurbeheersing. Die bepaalt de vorming van kristallen, de kwaliteit en de structuur van het eindproduct. Hoe je het beste kunt bepalen of de chocolade op temperatuur is, voel je met je lippen; dat is de beste temperatuurmeter volgens Jos. Hij heeft alle werkzaamheden verricht die er zijn in een ambachtelijk bedrijf zoals Palino: deeg zetten, noten branden, zelf nougat maken, marsepein verwerken, allerlei vullingen maken zoals heerlijke zachte caramel, advocaat, paaseieren, chocoladeletters en nog zoveel meer.

Afzetmarkt

Piet timmerde ook flink aan de weg. Zo had hij een aantal vertegenwoordigers in het land, zoals in Friesland, Amsterdam en Gelderland. Van de grote warenhuizen zaten ook Hema, de Bijenkorf, V&D en Jamin in zijn bestand. Hij ging twee keer in de maand naar een vertegenwoordiger in Joure

(Friesland) en bijna wekelijks naar Amsterdam om zijn spullen te leveren. Was het heel druk dan reed zijn zwager uit Arnhem zijn bestellingen weg.

Wij, André en Marja, hielpen als jonge kinderen al snel mee. We mochten tegen Sinterklaastijd letters inpakken. Na het avondeten wisten we ons geen raad om zo snel mogelijk naar achteren te gaan en in te pakken. We kregen 1 cent per ingepakte letter. Boven ons bed hing een lijstje waarop de ingepakte letters stonden. Soms waren het er 99 of 134. Dan had je toch mooi 1 gulden en 34 cent verdiend. Als jong meisje een heel kapitaal.

Tiny kwam ook helpen als de kinderen naar school waren. Ze zorgde er ook voor dat om klokslag 10 uur de koffie werd gebracht (toen was er nog geen kantine en koffieapparaat). Op maandag werd het ook weleens soep, die over was van het weekend. Dat ging er altijd in.

Frank, de jongste zoon, kwam in juni 1983 bij Palino werken. Hij had zijn studie erop zitten: de 4-jarige banketbakkersopleiding en het middenstandsdiploma gehaald. Nu kon hij aan de slag en leren hoe het ging in de chocolaterie. In 1986 kwam ook Franks vrouw Annita in de zaak werken. In 1992 kwam Marja de gelederen versterken.

Marja, Frank en onder André.

Piet zei altijd: 'Er is werk voor al mijn kinderen. De machines moeten ook worden onderhouden, dus Peter had er ook kunnen werken'. Peter hield zich echter liever bezig met auto's en werd auto-monteur.

Piet was niet makkelijk als baas. Hij was streng doch rechtvaardig. Ziek zijn was er bij hem niet bij. Je kon het eerst proberen en als het echt niet ging, kon je alsnog naar huis. Hij heeft ooit eens een werknemer thuis opgezocht die niet kon komen werken, omdat hij een prikje in zijn vinger had gehad bij de dokter. Piet was laaiend. De werknemer kon alsnog komen werken of voor altijd thuis blijven. Je raadt het al: hij kwam werken. Piet was altijd druk met zijn werk, hij zei altijd: 'Het is geen fabriek maar een chocoladeatelier'. Hij was erg trots op zijn bedrijf. Hij had altijd al een eigen zaak gewild. Hij vroeg Frans Leferink om een spreuk op de muur te schilderen: **GOD ZEGENE HET EERZAME HANDWERK**. Waarschijnlijk staat het er nu nog.

Verenigingsleven

Piet was graag gezien in Gendt. Zijn ontspanning zocht hij in het verenigingsleven. Zo was hij na twee jaar in Gendt al secretaris van de Ponyclub in oprichting. Het carnaval trok hem ook. Piet zat in

de Raad van Elf van de Gentenarren en was daar ook Prins Carnaval met als hofdame Marja. Hier volgt nog een leuke anekdote. Toen Piet prins was, nam hij iedere avond een grote schaal bonbons mee. Er werd toen nog veel gedanst en bij het langsgaan kon je een lekker bonbonnetje pakken. Nu was er een gezelschap aan een tafel die niet één maar een heleboel bonbonnetjes pakte. De schaal was dus al vlot leeg. Piet ging ze een poets bakken. Hij ging naar Bertus van Huub (Berning) en haalde daar varkenstietjes. Die kookte hij goed uit en verwerkte ze in de bonbons. Dus bij de volgende carnavalsavond hoopte hij dat diezelfde mensen weer kwamen snaaien en... ja hoor, wat stonden ze te kauwen. De een had hem op, de ander vond het taai of gooide hem weg. Toen ze goed keken, zagen ze dat het een varkentietje was en geen krent. De poets was geslaagd en ze konden er later wel om lachen. Hij was een goed kegelaar bij de Eerste Gendtse Kegelclub, bij veel oud Gendtenaren bekend. Hij is jaren voorzitter geweest van het Sint-Nicolaascomité; hij heeft in het bestuur van de Rabobank gezeten en door zijn liefde voor de muziek kwam hij in 1981 als voorzitter bij Schutterij Sint Sebastianus. Dat was zijn passie, Hij werd ook nog schutterskoning en Gelders koning.

Piet werd ziek en op de 5e verjaardag van zijn kleinzoon Robert kreeg hij het slechte nieuws: kanker (1995). In april 1997 is hij overleden.

Het volgende stuk is door zijn opvolger André geschreven.

André, Mick en Frank

Op donderdag 31 december 1992 is het eindelijk zover: de bedrijfsovername van Palino BV zal notarieel worden bekrachtigd. Hetem Holding BV wordt opgericht en neemt de aandelen van Palino BV over. André Hetem is vanaf nu 100% eigenaar van de holding.

Aanvankelijk was het de bedoeling dat Frank Hetem het bedrijf zou overnemen. Hij was juist de-

gene die daar vaktechnisch geschikt voor was. Echter na een jaar van twijfelen of dat wel de juiste stap voor Frank zou zijn, omdat het grote verantwoordelijkheden met zich meebrengt, besloot hij dat toch niet te doen.

Om inzicht te krijgen in het proces van overname heb ik onderzocht hoe een en ander zou moeten worden opgezet. Gesprekken met een accountant en de plaatselijke Rabobank verschaften mij de nodige inzichten. Ik zie nog het gezicht van mijn vader voor me toen ik tegen hem zei dat ik, André, het bedrijf wel wilde overnemen als Frank het niet deed. Grote verbazing. Na 12 jaar bij de belastingdienst, waarvan 10 jaar in de controle buitendienst, was ik toe aan iets anders.

In de beginjaren was ik blij dat ik een klankbord had in mijn vader, een pure vakspecialist. Echter, zoals zo vaak, 'nieuwe heren zetten nieuwe hekken'.

André als 6-jarig jochie in de bakkerij.

Ik was geen vakspecialist (hoewel ik van kinds af aan in het bedrijf heb gewerkt in mijn vrije uren). In die jaren was ik blij dat Frank, zus Marja en schoonzus Annita bij Palino bleven werken. Het waren mijn steun en toeverlaat op productniveau.

Mijn vader hield altijd alle ballen in de lucht zoals inkoop, verkoop, administratie, productie enz. Dat heb ik veranderd; ieder werd verantwoordelijk voor zijn gedeelte van het proces, zodat ik me kon focussen op in- en verkoop en planning.

In de jaren 90 veranderde ons klantenbestand. Er stopten veel banketbakkerijen en gemengde bedrijven doordat er geen opvolging was en door toedoen van de grootwinkelbedrijven. In 10 jaar tijd was 50% van het klantenbestand gestopt. Aangezien ik de trend tijdig onderkende, hebben we met Palino een stap gemaakt richting de grootwinkelbedrijven, echter met de hoge kwaliteit die Palino zo kenmerkte.

In april 1997 overleed mijn vader; mijn klankbord viel weg en bovenal een man met veel kennis en een geweldige vakspecialist.

In 1998 hebben we het bedrijf uitgebreid. Het aantal grote klanten nam toe en daarmee de volu-

mes. In 1999 maakten we bijvoorbeeld ruim 60.000 luxe handwerk paaseieren. Langzaam maar zeker kwam de focus te liggen op de seizoenen, Pasen, Sinterklaas en Kerst.

Na zijn studie aan de vakschool Wageningen kwam Mick in 2004 werken bij Palino. Zijn passie voor chocolade had hij niet van een vreemde; net als zijn opa (Piet Hetem) konden zijn handen maken wat zijn ogen hadden gezien. Een vakspecialist die klaar zou worden gestoomd om te zijner tijd het bedrijf voort te zetten.

Mick (boven) en Annita (onder).

In de jaren 2000 tot 2007 steeg het omzetvolume. Ook het buitenland had onze producten ontdekt. Besloten werd om op de Biezenkamp (industrieterrein) een hal te huren en daar producten (halfabrikaten) te produceren om zo meer ruimte/tijd beschikbaar te krijgen voor de handwerkproducten aan de Nijmeegsestraat. In 2008 werd een geautomatiseerde productielijn geïnstalleerd die veel duur en simpel werk uit handen nam. Nieuwe producten werden geïntroduceerd bij di-

Productiehal op de Biezenkamp.

verse klanten die gretig aftrek vonden. Wat niemand had voorzien: eind 2008 brak er wereldwijd een bankencrisis uit.

In juni 2010 werd door de huisbankier een seizoenskrediet geweigerd. Dit krediet was juist op voorstel van de bank in 1998 gekomen om eerder te kunnen beginnen (mei) met de productie van seizoensartikelen voor Sint en Kerst en zodoende meer te kunnen produceren. Omdat wij al 40% klaar hadden staan, waar al het opgebouwde vermogen in zat in de vorm van grondstoffen, verpakkingen en salarissen, was het onmogelijk om verder te produceren en aan de overige verplichtingen (salaris, inkoop grondstoffen) te voldoen. Ik moest helaas het faillissement

Oma Tiny kijkt of haar kleinzonen Joep en Bas goed inpakken.

aanvragen voor Palino Chocolate Specialties. De crisis was overgeslagen op het MKB; bij veel bedrijven werden kredieten ingetrokken of niet meer verleend.

Gelukkig konden wij een doorstart maken door toedoen van externe financiers en de nog aanwezige voorraad producten.

Op 1 september 2010 konden wij weer starten. Veel werknemers keerden gelukkig weer terug. In de jaren na de doorstart ging het geleidelijk weer bergopwaarts.

In februari 2014 was de tijd rijp om het bedrijf te presenteren op de ISM in Keulen. De grootste zoetwarenbeurs ter wereld. De beurs was een succes. Echter in mei van dat jaar bleek dat veel van onze luxe handwerkproducten waren gekopieerd. Bij een seizoensbespreking bij Kaufhof (Dld.) werd ik geconfronteerd met redelijk gelijkende producten voor de helft van mijn prijs. Het bleek een producent uit Roemenië (lagelonenland) te zijn, die op de beurs foto's had gemaakt van niet alleen onze producten, maar ook van diverse andere producenten en daarmee half Europa aan het afstruinen was. Bij diverse klanten werd ik er steeds weer mee geconfronteerd.

Het overbekende doosje van Palino.

Door verlies van een groot aantal klanten in binnen- en buitenland, de vaste lasten én het uitgekilde productgamma bleef er niks over dan te stoppen.

Achteraf had ik dus niet naar de ISM moeten gaan. Maar als je alles van tevoren weet, kun je met een dubbeltje de wereld rond.

Dat was het einde van Palino Chocolate Specialties.

We hebben altijd gemotiveerde werknemers gehad, bijna allemaal uit de regio. Een geweldig team dat stond voor kwaliteit, kennis, dat extra stapje doen als het moest en plezier tijdens het werk. Palino heeft 49 jaar bestaan.

Robert, kleinzoon van Piet, heeft het banketbakersdiploma gehaald in Wageningen en ook stage gelopen bij Palino.

Het was een geweldig fijn (en lekker) familiebe-

drijf, opgezet door Piet en Tiny Hetem. Wij als familie hebben hier met veel plezier ons werk gedaan.

Door: **André, Marja en Frank Hetem.**

Meeste foto's: **Marja.**

De herhaling lezing winkeltjes van 18 maart 2019

in de grote zaal van Providentia met een groot scherm was, zoals wel te zien is, heel druk bezocht. De reacties erop waren ook ditmaal weer heel enthousiast. Daaronder legt Mia de laatste hand aan de geluidsinstallatie bij Henk Klaassen.

Historie 40 jaar fietsploeg De Snelbinders

Dit jaar viert de wielclub De Snelbinders het 40-jarig jubileum.

De eerste aanzet tot oprichting van fietsploeg De Snelbinders ontstond tijdens de verjaardag op 25 april 1979 van Thè Schaars. De (schoon)zonen, toen nog fervente sigarenrokers, wilden met dat roken stoppen. Ze wilden gaan sporten. Jan Schaars was ook op die verjaardag en stelde voor om samen te gaan fietsen. En zo gebeurde het dat de zondag daarop zes mannen (Jan Holtslag, Jan Schaars, Henk Schaars, Ben Schaars, Willy Pere en Jan Kamminga) een fietstocht gingen maken. Naar later zou blijken de eerste van de vele tochten die nog steeds plaatsvinden. De club was in 'statu nascendi'.

het stuur. Van een paar achtertandwielen naar elf stuks en van toeclips met riempjes naar clickpedalen. Het inmiddels weer verdwenen opzetstuur was ook een tijdje in zwang.

Ook de kleding veranderde in de loop der jaren. Van wollen broeken en shirtjes naar strak gelijnd hoogwaardig materiaal met ritssluiting. Van met paardenhaar gevulde stroken op het hoofd naar aerodynamische goed ventilerende lichtgewicht helmen.

Het ging van fietsroutes op een routekaart naar GPS. De informatievoorziening ging van notulen rondbrengen naar email, whatsapp en website.

V.l.n.r. Voor Villa Ganita in 2014: Jan Huting, René Arnts, Frank Derks, John Stevens, Cor Lintsen, Stef Tittse, Jack Kregting, Henk van Moerkerk, Jan Schaars, Hans Milder, Wiely Gunsing, Ad van Alst, Hans Wissink, Rob Arnts en Piet Schaars.

Hans Milder en Hans Wissink zijn nu geen lid meer en in hun plaats zijn Wim Schennink en René van Bremen gekomen.

De eerste sportfietsen waarmee werd gestart waren zeer verschillend van aard. Van behoorlijk professionele exemplaren tot fietsen met spatborden, een drager met snelbinders en een stelt, waarvan nu alleen de snelbinders op de fiets zijn terug te vinden. En de fietsen waren aan nog meer veranderingen onderhevig. Van stalen frames naar lichtgewicht frames van aluminium, titaan en carbon. Van versnellingen op het frame naar schakelen op

De eerste rit was gelijk gedenkwaardig. We fietsen over de dijk richting Nijmegen. Bij de toenmalige bank bij de brug werd gestopt. Wat was er aan de hand? Een lekke band soms? Niets van dat. We waren 'al' twaalf kilometer onderweg en nodig toe aan rust! Niet te geloven, maar het geeft wel aan in welke (matige) conditie we toen waren. Toch beviel het goed en werd er vanaf dat moment elke zondagmorgen gefietst. Later draaiden we de

hand niet meer om voor ritten van 100 km of meer.

Als sociaal aspect wordt na de rit om toerbeurt bij één der leden 'koffie' gedronken. En natuurlijk een biertje als er wat te vieren valt. Deze laatste voorwaarde is in de loop der jaren ook verwaterd. Er valt altijd wat te vieren!

Bij het bedenken van een naam voor de fietsploeg kwam De Snelbinders naar voren. Dit ter herinnering aan de fietsen waarmee we gestart waren. En Snel voor snel fietsen en Binders voor het verbinden als team. Het samen uit, samen thuisgevoel.

De organisatie binnen de wielerploeg begon vormen aan te nemen en er werd contributie ingevoerd. Voorzitter, secretaris en penningmeester werden gekozen. De eerste penningmeester was Mary Schaars, de vrouw van Henk Schaars.

In 1985 werd voor het eerst in november een genotuleerde jaarvergadering gehouden met een jaarverslag, financieel overzicht en een programma met wat het volgende jaar aan activiteiten zou plaatsvinden, zoals tijdritten, lange tocht, feestavond, verkiezing strijdlustigste renner etc. Verschillende commissies werden ingesteld voor organisatie van deze activiteiten.

Geleidelijk aan werd de groep groter. Om praktische redenen werd een maximum van 15 personen aangehouden. Dit vooral om het fietsen om veiligheidsredenen overzichtelijk te houden en het koffie drinken niet in gevaar te brengen.

Onze wielerploeg opereert volledig los van een bond, wat we graag zo willen houden. Het seizoen is officieel vanaf april tot en met september. Maar bij goed weer wordt er door degenen die daar zin in hebben ook al in de maand maart begonnen en in de maand oktober doorgefietst. Het vertrek vanuit Gendt was eerst iedere zondagmorgen vanaf de carport van Jan Kamminga. Later is dit verplaatst naar de overkant van de straat bij Albert Hein. Al naar gelang de richting (Nijmegen of Arnhem), sluiten de renners die buiten Gendt wonen zich aan op de dijk.

In de beginjaren werd gezamenlijk kleding ingekocht en werd bewust geen gebruik van sponsors gemaakt. Dit standpunt is in 1996 verlaten. Vanaf dat moment fietsen we met gesponsorde kleding.

Er wordt meer uitdaging gezocht door deel te nemen aan klassiekers

van meer dan 200 kilometer zoals Luik-Bastenaken-Luik, de Amstel Goldrace, De Wagningsse Muur etc. etc. Ook tweedaagse tochten van meer dan 350 kilometer zoals Gendt-Valkenburg-Gendt of het rondje IJsselmeer staan op het programma. Lange weekenden fietsen in Zuid-Limburg, de Ardennen in België en de Eiffel of het Sauerland in Duitsland zijn jaarlijkse uitdagingen.

Bij deze lange weekenden werd ook altijd uitgekeken naar het avondje stappen. Een anekdote van een van die avonden is dat we in de kroeg 't Beeldsje in Valkenburg een groep meiden uit de omgeving van Amsterdam troffen. Zij waren een vrijgezellenavond aan het vieren. Het klikte gelijk en hebben we een geweldige avond gehad met veel dansen, polonaise en springen op tafels en banken. En of onze benen nog niet moe genoeg waren: de volgende dag gewoon weer met het stalen ros (destijds was er nog geen carbon) de bult op. Later werden we uitgenodigd op de vrijgezellenavond van een van de andere meiden. Dit paste helaas niet in ons overvolle (training)schema.

Een aantal jaren werd in de winter gemountainbiked. Dan werden mountainbikes gehuurd en met een voorrijder tochten in het Reichswald of op de Posbank gemaakt. Je zag dan zo zwart als roet en was het altijd weer een hele toer om jezelf en de fiets schoon te krijgen.

De meeste Snelbinders houden zich in de winter in conditie door het beoefenen van een andere sport, zoals fitness, spinnen, schaatsen, handballen, fietsen op de rollerbank etc.

In 1994 werd een nieuw hoofdstuk aan het boek De Snelbinders toegevoegd. We gingen een week in het hooggebergte fietsen. De meesten van ons

De Alpen vragen om stevige kost.

hadden nog nooit in de bergen gefietst. De keuze viel op de Alpen. Het sprak heel erg tot de verbeelding dat we de Alpe d'Huez en de Galibier gingen beklimmen. Dit zijn bergen die je alleen kent vanuit de Tour de France. Het voor de eerste keer zoiets organiseren, zonder de mogelijkheden van het internet van tegenwoordig, was best een hele klus. Het regelen van een hotel, vervoer, routeschema's etc. Hierbij dient vermeld te worden dat we, voor wat het vervoer betrof, heel erg geholpen zijn door het autobedrijf van Piet Opgenoort. Geheel belangeloos stelde hij een bus beschikbaar voor het vervoer van de fietsen. Dit zou in de toekomst nog menig keer plaatsvinden. Een week met de groep in de bergen optrekken gaf een enorm goed gevoel. Het elkaar helpen als iemand kapot komt te zitten; pech krijgt door een kapotte ketting of lekke band; het tijdens de beklimming van een berg strijden tegen de elementen van de natuur met daarna de voldoening wanneer ieder de top bereikt. Een geweldig teamgebeuren. Het was duidelijk dat deze eerste keer een vervolg zou krijgen. Daarna hebben we inderdaad al weer acht keer deze hoge cols opgezocht. (de Dolomieten, de Pyreneeën, de (zuidelijke) Alpen en de Mont Ventoux).

We hebben ook diverse keren aan wielerrondes in de buurt (Bemmel en Gendt) meegedaan. Hierbij zijn we ook in de prijzen gevallen. Jan Schaars heeft ooit de recreantenklasse in Bemmel gewonnen. Hans Milder en Stef Tittse stonden in de ronde van Gendt in 2001 op het podium met een 2de en 3de plaats ná profwielrenner Jean Paul van Poppe (In 2004 getrouwd met Mirjam Melchers). Er waren toen ook premies aan de meet te verdienen. Oftewel wie als eerste in een bepaalde ronde over de streep kwam, won de uitgeloopte premie. Na de koers werden de gewonnen premies bij elkaar gegoooid en werd er een gezellige cooling down van gehouden.

In 2004 bestonden we 25 jaar. We wilden hier een apart tintje aan geven. Dit leidde uiteindelijk tot

een 25-uurs fietsmarathon met het Gendtse Kersenfeest. Hier werd een sponsoractie voor een goed doel aan verbonden. Het goede doel was De Kluproosjes. (Sportvereniging Gehandicaptensport De Kluproosjes biedt sport aan mensen met een verstandelijke en/of een lichamelijke beperking). Op een groot podium werd op drie fietsen op rollerbanken 25 uur onafgebroken gefietst. 's Nachts (van 12 tot 6 uur) moesten we uitwijken naar zaal Providentia. We hadden geen vergunning gekregen om de nacht buiten door te fietsen. Men was bang voor ongeregelde heden!

Het publiek kon tegen inzet van € 1,- raden hoeveel kilometer uiteindelijk na 25 uur gefietst zou worden. Hiermee kon een fiets, geschonken door Rijwielhandel Leenders, gewonnen worden. Het was één grote happening. Uiteindelijk werd € 7.000,- opgehaald. Als groep gaf ons dat een enorme voldoening. De hele organisatie was niet voor niets geweest en had onze stoutste verwachtingen overtroffen.

De Dolomieten hebben wraak genomen.

In al die jaren hebben ook een aantal ernstige voorvallen plaatsgevonden. Enkele valpartijen (o.a. door een plotseling overstekende hond) met matige of lichte blessures die allemaal weer goed genezen zijn. Eén van de leden kreeg MS en moest noodgedwongen stoppen met wielrennen. Een ander lid kreeg een hartaanval tijdens het fietsen waarbij hij kwam te overlijden. Ook kwam tijdens een trainingsrit een van de leden op onverklaarbare reden frontaal in botsing met een auto. Tot op dit moment (9 jaar later) ligt hij nog steeds in coma. Dit zijn zaken die behoorlijke indruk op de groep maakten.

Zo zijn we dus in 1979 met een aantal mannen een fietsgroep begonnen, niet realiserende dat deze 40 jaar later nog zou bestaan. De groep bestaat uit een verscheidenheid aan personen en functioneert prima. De oudste renners (Jan Huting en Piet Schaars) zijn inmiddels 70 jaar en fietsen nog steeds enthousiast mee. We hopen dit nog jaren te kunnen en mogen doen.

De Snelbinders

De rietmattenfabriek van Bart Rensen

Wie beweert dat er in Gendt in de voorbije vijftig jaar het nodige veranderd is, trapt een open deur in. Iedereen die Abraham of Sara gezien heeft, kan – meestal met de nodige weemoed – vertellen hoe anders het er in het dorp een halve eeuw geleden uitzag. Wie daar iets over wil lezen, moet de drie uitgaven van *Ganita mare* uit 2014 maar eens uit de kast halen en de artikelenreeks *Een halve eeuw veranderingen in Gendt* herlezen. Daarin beschrijft Yvonne de Boer samen met Mia Gerrits en Martien Roelofs uitgebreid de ontwikkelingen in Gendt vanaf ongeveer 1965. En wie in maart van dit jaar bij de drukbezochte lezing van Henk Klaassen over de Gendtse winkeltjes was, weet welke wijzigingen in winkelbestand en ondernemingen plaatsgevonden hebben.

In het grote aantal ondernemingen dat Yvonne beschrijft, ontbreekt de rietmattenfabriek van Bart Rensen. Dat is niet zo verwonderlijk, want het pand waarin de fabriek was gevestigd, was in 2014 al een tijd verdwenen. Het stond precies tussen de Sparwinkel van Chris Tap – nu het Chinees restaurant Majullah – en het huis van Jan Meurs. Precies op de plaats waar de Dwarsakker aansluit op de Dorpstraat, stonden het huis en de rietmattenfabriek van Rensen. In 1975 moest het gezin wijken voor de realisatie en ontsluiting van plan Loothakkers 1. De gemeente Gendt kocht het perceel van 1,5 ha met opstallen om de nieuwe woonwijk te realiseren. De fabriek was toen al

gesloten. Het gezin verhuisde naar de Gerwardstraat.

Dit artikel heeft de rietmattenfabriek van Bart Rensen als onderwerp. Ik kon beschikken over de documenten die de kinderen Rensen nog hebben. Bovendien heb ik gesproken met een aantal betrokkenen; de namen van mijn gesprekspartners staan genoemd bij de bronnen aan het eind van deze bijdrage. Jammer is dat gedetailleerder gegevens over productie, loon van medewerkers en in- en verkoopcijfers ontbreken. Deze hadden een vollediger beeld van de onderneming kunnen geven.

Rietmatten

In het Gendt draaide tussen 1850 en 1950 een groot deel van het economisch leven om steenfabrieken. Gendt was met recht een steenfabrieksdorp. Wie onderstaande tabel bekijkt, ziet hoeveel fabrieken er geweest zijn.

1851	1858	1860	1875	1881	1891	1901	1911	1921	1931	1941	1981	2019
3	5	6	6	6	6	5	5	3	3	2	2	1

Voordat de stenen gebakken werden, moesten ze drogen; anders barstten ze tijdens het bakproces. Daarom werden ze ‘op de baan’ te drogen gelegd. Dan droogden er vijf zijden van de steen. Opsnijders zetten dan de steen op een zijkant, zodat de onderkant kon drogen. Daarna gingen ze naar de haaghutten om het droogproces te voltooien.

Wanneer de kwetsbare vormelingen op de baan lagen en er regen dreigde, werden deze groenlingen afgedekt met rietmatten. Wanneer donkere wolken naderden, klonk over het steenfabrieksterrein de kreet ‘matten!’ en holde iedereen naar de baan. Ook zetten de arbeiders aan de regenkant rietmatten tegen de haaghutten om inslaande regen te voorkomen. Op zondagen spoedden arbeiders met hun kinderen zich naar de fabriek om de drogende stenen af te dekken wanneer de steenbaas daartoe een oproep deed. Iedere fabriek had daarom een aantal rietmatten op de fabriek. Op een inventarislijst uit 1849 van de *steenoven Suikerdam* van Arnoldus Terwindt (gesloopt voor 1877) staat de post ‘rietmatten f 250,00’. En in 1883 noteerde de boekhouder van de *Gendtsche Buitenpolder* van Arnoldus van Heukelum ‘864 rietmatten (5-baanders) en 360 4-baanders’.

Gendt heeft een traditie in het maken van rietmatten. Steenfabrieksarbeid was seizoenwerk. De productie was beperkt tot de maanden mei – oktober. Om de arbeiders in de wintermaanden aan inkomen te helpen, startte de Gendtse Werklie-

denvereniging in 1896 een rietmattenfabriekje in een bovenzaal van verenigingsgebouw Providentia. Dat stond op de plaats van de huidige Leemhof. Het is onbekend hoelang daar rietmatten gemaakt zijn. Toen Derk Terwindt het stookproces moderniseerde en een ringoven liet bouwen, begon Piet Stevens in het bewaard gebleven deel van de veldoven een rietmattenfabriek.

Volgens documenten van de Kamer van Koophandel is Piet, die in de Polder woonde (wijk B 14), de fabriek begonnen in 1936. Al voor de inschrijfdatum moet hij daar matten gemaakt hebben. Uit een krantenbericht uit 1933 blijkt dat er in de fabriek brand uitgebroken was. Door het snelle optreden van de brandweer kon het fabriekje gered worden. Piet kwam om het leven bij het bombardement op de Polder op 17 september 1944. De fabriek werd geheel verwoest. Zijn weduwe, Dora Stevens-Derksen schreef *P.P. Stevens Rietmattenfabriek* op 24 september 1950 uit bij de KvK. Vast staat dat Bart Rensen een tijd bij Stevens heeft gewerkt en daar de kneepjes van het vak leerde.

Bart Rensen

Engelbert Johannes Rensen werd op 29 april 1913 geboren in het huis waarbij hij later de rietmattenfabriek zou beginnen: Dorpstraat 31 (die toen nog Leemstraat heette.) Hij was het tweede kind in het gezin van Arnold Rensen en zijn vrouw Marie die toevallig ook Rensen heette. Bart had twee

broers en twee zussen. Hij trouwde op 22 oktober 1953 met zijn plaatsgenote uit de Kommerdijk, Maria (Marietje) Kregting. Zij kregen vier kinderen: Arnold (1958), Truus (1960), Maria (1962) en Sjaak (1964).

Bart ging naar de openbare lagere school van meester Koster. Pas in 1932 kreeg Gendt een katholieke jongensschool. Eenentwintig jaar daarvoor, december 1911, waren de meisjes de jon-

Vader en moeder Rensen met de kinderen v.l.n.r. Sjaak, Maria, Truus en Arnold.

gens met een katholieke school voorgegaan. Na zeven jaar lagere school begon Barts arbeidzame leven. Hij werkte als opperman in de bouw en als arbeider op een van de Gendtse steenfabrieken. In die tijd heeft hij een paar jaar op de rietmattenfabriek van Piet Stevens gewerkt. Daar ligt ongetwijfeld de basis voor de start van zijn eigen bedrijf dat hij midden jaren vijftig begon. In de oorlog heeft Bart een tijdje in Kleef gewerkt, mogelijk in het kader van de *Arbeitseinsatz*.

Het werk als opperman viel Bart zwaar, zeker toen hij een jaar na zijn huwelijk getroffen werd door de slepende ziekte ADCA. Deze erfelijke ziekte tast de kleine hersenen aan, waardoor er coördinatie- en evenwichtsstoornissen en spraakproblemen optreden. Deze symptomen zijn deels vergelijkbaar met die van MS. Hij zegde de bouw vaarwel en begon in april 1956 op Dorpstraat 31 een riet-

1a. Handelsnaam, waaronder de onderneming gedreven wordt	Rietmattenfabriek Rensen
b. Omschrijving van het bedrijf, dat wordt uitoefend. (Zie toelichting 1)	het vlechten van rietmatten ten behoeve van tuinderij en steenfabrieken
c. Gemeente, Plaats, Straat en Huisnummer	GENDT Dorpstraat 31
d. Tijdstip v. vestiging der onderneming	1 april 1956
e. Tijdstip van voorzetting door de tegenwoordige eigenaar	1 april 1956
2a. Familienaam van de eigenaar (Zie toelichting 2 en 4)	Rensen
b. Voornamen (voluit)	Engelbert Johannes
c. Woonplaats, straat en huisnummer (Zie toelichting 3)	Dorpstraat 31 Gendt
d. Geboorteplaats (Zie toelichting 3)	GENDT
e. Datum en jaar van geboorte	29 april 1913
f. Nationaliteit (eventueel afgekenning der nationaliteit)	Nederlander
g. Handtekening (de door de eigenaar onder de staten, de onderneming betreffende, gezet) h. Rijksd	<i>E.J. Rensen</i>

Model A. (Opgevat betreffende een onderneming behorende aan één of meer natuurlijke personen.)

mattenfabriek. Het doel van zijn onderneming staat omschreven op het inschrijfformulier van het Handelsregister in Nijmegen: *Het vlechten van rietmatten t.b.v. tuinderij en steenfabrieken*. Bij de KvK was het maken van rietmatten ondergebracht bij de branche hout- en meubelbedrijven. Om zijn bedrijf te kunnen beginnen, haalde Bart het middenstandsdiploma. Dat kon in die tijd door een avondcursus te volgen die gegeven werd in de jongensschool van meester Dinnissen.

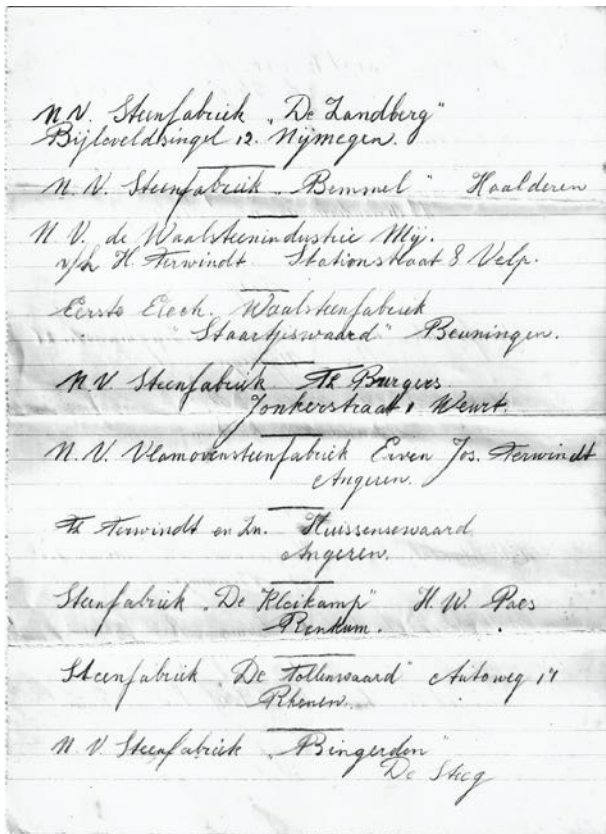
Klanten

Dat steenfabrieken rietmatten nodig hadden, hebben we al gezien. Hoewel het aantal steenbakkerijen na de oorlog drastisch afnam, blijkt uit de klantenlijst van Bart dat er nog wel degelijk een markt voor rietmatten bestond. Onder Barts klantenbestand zaten de bekende steenfabrieken langs Waal, Rijn en IJssel, wat uit onderstaand (niet volledige) lijstje blijkt.

Waal: Zandberg (Gendt), Vlietberg (Ooij), steenfabriek Bemmel (Haalderen), Th. Burgers (Weurt) en Staartjeswaard (Beuningen).

Rijn: Klaverkamp (Millingen), Kijfwaard (Pannerden), Scherpekamp en Huissenswaard (Angeren), Loowaard (Loo), Malburgen (Huissen), Meinerswijk (Elden) en Kleikamp (Renkum).

IJssel: IJsseloord (Velp), Bahrse Pol (Lathum) en Hoogwaard (Brummen).

Tuinders en bloemkwekers legden de matten op hun platte- of broeibakken die afgedekt waren met eenruiters of Lentse ramen. Niet als op de steenfabrieken tegen de regen – al zullen bij een dreigende hagelbui de matten wel gebruikt zijn om het glas te beschermen –, maar tegen de zon en mogelijk tegen de lichte vorst in het vroege voorjaar. Een rietmat van 2 cm dik bood bescherming tegen 3 graden kou en de zonnewarmte werd met 3 graden teruggebracht. Om te voorkomen dat de temperatuur in de platte bak niet te

hoog werd, dekten de tuinders die niet alleen met een mat af. Door de ruit wit te kalken konden zij de temperatuur ook – en dan goedkoper – beïnvloeden. Bart leverde ook incidenteel matten aan particulieren die ze als isolatie aanbrachten tussen de dakgordingen.

Adverteren in dag- of weekbladen deed hij niet. Dat zou voor zo'n specifiek product met een kleine doelgroep ook weinig zin hebben. Bart moest het vooral hebben van mond op mond reclame. Ook stuurde hij brieven naar mogelijke afnemers waarin hij zijn product aanpreekt. 'Wij zijn in staat RIETMATTEN van erkend goede kwaliteit aan te bieden van een prijs die varieert van fl. 1,10 tot fl. 1,12, afhankelijk van de door U gevraagde maten; deze prijzen gelden per vierkante meter' luidde de boodschap aan steenfabrikanten en tuinders. Aanvankelijk gestencild, later gedrukt. Bovendien liet hij visitekaartjes maken die hij zijn gesprekspartners mee kon geven.

Productie

Het riet kwam uit Nederland, o.a. uit de Biesbosch, maar de beste kwaliteit kwam volgens Theo Artz (een oud-werknemer uit de Burchtgraafstraat) vooral uit Polen, Tsjecho-Slowakije of Roemenië. Theo begon als vijftienjarige jongen in 1956 een dag in de week te werken bij Bart. Hij zat in het laatste jaar van de tuinbouwschool in Huissen en had in het examenjaar vier dagen in de week les. Die vrije dag werkte hij op de fabriek. Hij heeft er gewerkt tot 1960 toen hij in militaire dienst moest.

Het riet kwam per schip aan bij de Vahali en werd dan met een vrachtwagen van Milder naar de Dorpstraat gebracht. De bossen waren 3 tot 4 m lang. In het begin sloeg Bart het riet op op een onoverdekte stapel, maar daardoor kon het nat worden en boette het aan kwaliteit in. Daarom verrees er een loods op het terrein waarin hij de voorraad riet en de gemaakte matten kon bewaren. Om broei en rot in de voorraad te voorkomen, moest de stapel regelmatig omgezet worden.

Op de volgende afbeelding ziet u de achterkant van de bebouwing van het perceel van Bart Rensen. Rechts staat de winkel van Chris Tap, links het huis van Jan Meurs. Daarnaast is nog net een stukje te zien van de woning van Eef Kempkes. Tegen de achterkant van Barts huis is de loods te zien waarin het riet en de afgewerkte rietmatten opgeslagen werden. Het stenen gebouw op de voorgrond is de werkplaats. Daar en in de loods werden de matten gemaakt.

Soms verwerkten de arbeiders speciaal gekweekt stro tot mat. Dat was prettig werk, want dat stro

wat langer om de opgerolde mat vast te knopen. Het riet dat na het op lengte snijden overbleef, werd soms tussen de lange stengels gestoken, soms verkocht aan rietdekkers. De kleinere stukjes gebruikte Bart af en toe als mest door ze onder te spitten in de moestuin.

was zachter dan het scherpere riet. Daar zat je lekkerder op met je knieën.

Bij het maken van een mat werd het riet eerst op de goede lengte gesneden. De arbeider legde het op een houten rek van ongeveer 50 cm hoogte waar je overheen kon kruipen. De stelling kon zowel in de lengte als de breedte groter of kleiner gemaakt worden. Aan de spijkers op de rand van het raamwerk werden spandraden vastgemaakt. Daarna knoopte de mattenvlechter het riet bosje voor bosje met geteerd bindtouw – dat ging langer mee – op verschillende hoogten vast tot de mat de juiste lengte had. De vlechter sneed op twee na de spandraden door. Twee lijnen liet hij

De meest gevraagde mat was 2,20 m breed en 2,40 m lang. De kopers konden ook andere maten bestellen, tot wel 3,50 m breed. Bij deze breedte werden er voor de stevigheid stokken in de mat gevlochten. Een ervaren vlechter kon in ongeveer tien minuten een mat vlechten.

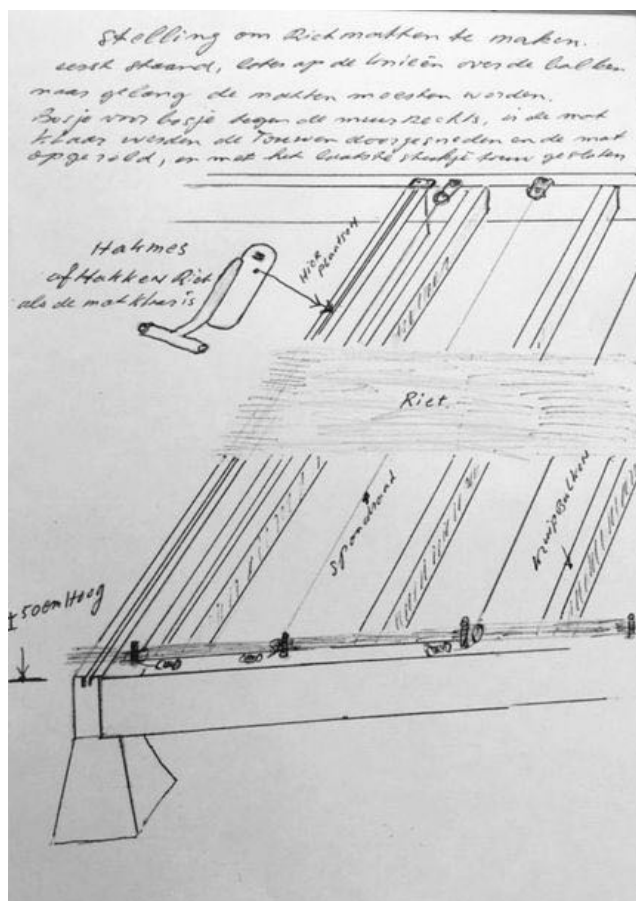
Zo zijn er duizenden matten uit de fabriek gekomen. Omdat het aantal klanten steeg, had Bart meer personeel nodig. Er kwamen vaste arbeidskrachten: Frans Joosten, Herman Teunissen en Wim Hendriks. Uit de geraadpleegde documenten is niet duidelijk of deze drie werknemers tegelijk in dienst waren of dat ze elkaar opvolgden. In drukke tijden staken bekenden van Bart of oud-medewerkers zoals Theo Artz, Bjent Hooijman, Geert van Moerkerk en Frans Hendriks een extra handje toe. Dan werd er soms ook 's avonds gewerkt. Tot begin jaren zestig kende Nederland een 48-urige werkweek en was het normaal dat er op zaterdagmorgen gewerkt werd.

Tijdens het werk ging het er gemoedelijk aan toe. Er werden verhalen verteld, er werd gezongen en er werd kattenkwaad uitgehaald – voor zover je daarvan bij wat oudere arbeiders kunt spreken: rietstengels als speer of als pijl gebruiken en elkaar proberen te raken. In de pauze dronken ze koffie bij Marie in de keuken. En af en toe knapten de arbeiders een klusje op in huis wanneer dat Bart door zijn fysieke beperking te machtig was.

Als de matten klaar waren, werden ze naar de klanten gebracht; soms kwamen die ze zelf in Gendt ophalen. Omdat het bedrijf geen eigen vrachtwagentje had, huurde of regelde Bart vervoer.

Het einde van de fabriek

De slechter wordende gezondheid van Bart maakte het steeds moeilijker om de fabriek winstgevend te laten draaien. Het werd moeilijker om te concurreren tegen machinaal gefabriceerde rietmatten. Door sanering onder de steenfabrieken vielen klanten weg. De overgebleven fabrieken

Tekening Theo Artz.

hadden steeds minder rietmatten nodig om de ongebakken stenen die op de baan en in de haaghutten lagen tegen neerplenzende neerslag te beschermen. Dat kwam omdat het droogproces in snel tempo veranderde. De steenfabrikanten maakten meer en meer gebruik van de restwarmte die ring- en vlamovens produceerden. Was in 1950 nog maar 15% van de productie kunstmatig gedroogd, zestien jaar later was dat al gestegen naar 70%. Ook de vraag van de tuinders liep terug, omdat zij de broeibak meer en meer vervingen door kassen en glazen warenhuizen. In Nederland liep het areaal tuinbouwgrond waarop broeibakken stonden tussen 1952 en 1965 terug van 1012 naar 375 hectare.

Dit alles leidde er toe dat in 1965 de laatste mat werd gemaakt in de Dorpstraat. Het was niet de laatste activiteit van Bart in de branche. Er is een afleverbon uit juni 1967 van de fa. Dubbeldam uit Gorinchem voor 151 rietmatten van verschillend formaat. Is Bart hier opgetreden als wederverkoper? Het is niet onmogelijk, want pas op 5 februari 1969 laat Bart zich uitschrijven bij de KvK. Dat hij bezig bleef is niet zo verwonderlijk. Hij had een gezin met zes personen te onderhouden. Toen hij met de fabricage stopte, was hij 52 jaar, nog 13 jaar verwijderd van de AOW-leeftijd. De opbouw van de verzorgingsstaat, mogelijk gemaakt met de opbrengsten van het in 1961 ontdekte Groninger aardgasveld, moest nog beginnen. De in 1966 ingevoerde WAO voor arbeidsongeschikten was alleen voor werknemers; de AAW, de tegenhanger van de WAO voor zelfstandigen,

keerde voor het eerst in 1976 uit. *'We hadden het eerder arm dan rijk'* zegt een van de kinderen. In april 1986, vijf maanden voor zijn overlijden, zette harmonie Sint Caecilia Bart in het zonnetje. In Providentia vierden de muzikanten het vijftigjarig bestaan. Als mede-oprichter van Cecilia – toen nog zonder de eerste a in de naam – en lid van het eerste uur, was Bart vanaf 1936 actief in de vereniging als bestuurder en als muzikant. De harmonie eerde hem daarvoor met het erelidmaatschap en van de Koninklijke Nederlandse Federatie van Muziekverenigingen kreeg hij de gouden legpenning.

Van de Gendtse steenindustrie die in de 'hoogtedagen' zes fabrieken telde waar 685 mannen, vrouwen en kinderen werkten (1901), resteert alleen nog de Zandberg. Alle aan de steenbakkerij gerelateerde nevenactiviteiten zoals *Rietmattenfabriek Rensen* zijn geschiedenis.

Geert Visser

Bronnen

Gesprekken met Maria, Truus en Arnold Rensen, Theo Artz, Janny van Vosselen en Martien Roelofs, februari – mei 2019.

Gelders Archief Arnhem, Toegang 1035, Handelsregister van de Kamer van Koophandel en Fabrieken te Nijmegen, inv.nrs. 8422 (Stevens) en 12717 (Rensen).

Artz, Theo, Lang geleden. Gegevens over Bartje

Rensen Gendt, februari 2019. Documentatie familie Rensen. Janssen, G.B., Twee eeuwen Gelderse bakstenen. De baksteenfabricage in Gelderland in de negentiende en twintigste eeuw. Aalten 2008. Klaassen, H., Aantekeningen over de rietmattenfabriek Providentia. Gendt, ongedateerd. Rasing, W., Genealogie van Engelbert Johannes Rensen. Gendt, april 2019.

Zittend Bart Rensen en staand v.l.n.r. Bertus Janssen, Toon Hubbers, Bart de Haan, Chris Schennink en Theo Bisselink.

Aanwinsten

Ontvangen van:

Harm Keller, foto van schilderij 't Kraaijenbosch
Geert Meuleman, foto groot gezin Janssen
Erna Teunissen, aantal familiefoto's
Mariet Mombarg, enkele foto's De Kleine Winst
Jos Banning, enkele oude foto's
Jan Huisman, plastic tas Van Driel Bakkers 1912-1987
Riekie Cornelissen-Wooning, CD herenkor St.-Caecilia Gendt
Fokke Kijlstra, herinneringsbord geboorte prinses Beatrix 1938
Fam. Peters, bidprentjes en documentatie Eerste Wereldoorlog
Nico van Alst, verslagen Stichting Gendt 750 jaar stadsrechten
Wim Rikken, lijst met foto's herenkor ca. 2010
Henk Botterblom, gedigitaliseerde versie film Harmonie 1994
Henk Janssen, zijn oorlogsverhaal met factuur farmaceutische fabriek uit 1945

Welkom nieuwe leden

Uit Gendt, tenzij anders vermeld:

Dhr. J. Huting
Dhr. Th. Eltink
Mevr. M. Sparnaay-Wijers
Dhr. R. Wissing
Dhr. H.J.M. Weghorst
Mevr. K. Peters
Dhr. W. Wijnands
Dhr. R. Joosten
Dhr. W. Milder
Dhr. W. Kregting
Dhr. S. Verhoeven, Weert
Dhr. W. Schouten
Dhr. K. Bosma
Fam. M.C. Obdam
Dhr. A.N.P. Hetem
Mevr. A. Kregting-Wolters

Wij hebben nu 915 leden!

Nieuw Boek

Bij de Heemkundekring De Duffelt verscheen het boek Millingen aan de Hyskraan over de werf Bodewes in Millingen. De prijs: € 17,95. Het is te verkrijgen in Millingen aan de Rijn bij de Primera, Multimate en Hebbes.

Overleden

Wegens **overlijden** hebben wij afscheid moeten nemen van ons (familie)lid:

Leo Goris,

Weduwnaar van Annie Campscheur
Geboren op 23 december 1948
Overleden op 29 november 2018

Geert (Gerardus Johannes) Kerkman

Echtgenoot van Gerda Kerkman-
Schoondermark
Geboren op 16 februari 1943
Overleden op 1 maart 2019

Frits (Fredericus Johannes Wilhelmus Jozef) Witjes

Echtgenoot van Ria Witjes-van Swaaij
Geboren op 17 april 1948
Overleden op 19 maart 2019

Mieneke (Jacomina MargarethaMaria) Verhoeven-Wessels

Weduwe van Gert Verhoeven
Geboren op 8 april 1922
Overleden op 25 maart 2019

Adrie (Adriana Jacoba Maria) Janssen-Voermans

Weduwe van Herman Janssen
Geboren op 8 september 1933
Overleden op 19 april 2019

Wij hopen dat de naasten en vrienden veel troost en steun krijgen van hun omgeving.

Oproep

Ter ondersteuning van onze bestuursleden kunnen wij altijd vrijwilligers gebruiken die interesse hebben in genealogie of archeologie. Er liggen bijvoorbeeld nog een heleboel scherven die een puzzelliefhebber weer tot iets herkenbaars kan samenvoegen.

Van mensen die als liefhebberij schrijven hebben, kunnen wij regelmatig interessante historische verhalen uit eigen research of beleving voor ons kringblad gebruiken.

Of weet u altijd als u iemand ziet van lang geleden hoe die heette, ga dan bij onze fotoherkenningsgroep. Wij hebben genoeg foto's met een of meer mensen waarvan wij de naam nog niet weten.

Bestuur Historische Kring Gende

Voorzitter: Willem Rasing,
Bernhardstraat 22, 6691 ZM GENDT,
tel. 0481 424546

Secretaris: Yvonne de Boer-Ravestein,
Waterwolf 31, 6681 TH BEMMEL,
tel. 0481 422400

Penningmeester: Geert Witjes,
De Haspel 9, 6691 PP GENDT,
tel. 0481 422851

Foto- en knipselarchief: Riet Berends-Peters,
Baron van Gendtlaan 7, 6691 ZH GENDT,
tel. 0481 422471

**Tweede Wereldoorlog en Politie Acties
Nederlands-Indië:** Robert Braam,
E-mail: Rmabraam@gmail.com

Genealogie en ledenadministratie:
Mia Gerrits-Bouwman,
Steenakker 11, 6691 DM GENDT,
tel. 0481 423543

Geografie (en archeologie): Gerard Janssen,
Klappenburgstraat 1 J, 6681 XN BEMMEL,
tel. 0481 431324

Presentaties: Henk Klaassen,
v.d.Duyn van Maasdamstr. 8, 6691 CT GENDT,
tel. 0481 424253

Jaarprogramma: Ria Schouten-de Haan,
't Hof 10, 6691 HK GENDT,
tel. 0481 422781

Ons lidmaatschap loopt van januari t/m december. Het lidmaatschap van de kring kost al jarenlang € 15,- en samen met het themaboek Terugblik € 22,-. Met een cadeauabonnement maakt u iemand voor € 15,- voor een heel jaar lid. Het abonnement stopt vanzelf weer op 1 januari. Ook dit jaar krijgt een nieuw lid trouwens ons boek *Gendt tussen Kraaijenbosch en Knieneepol* gratis als welkomstgeschenk.

Interessante website voor historisch onderzoek

Wist u dat de collectie van de bibliotheek van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) uit zo'n vijf miljoen handgeschreven en gedrukte pagina's van historische statistische documenten bestaat? Al geruime tijd is de bibliotheek bezig met het digitaal toegankelijk maken van deze unieke collectie. Via deze speciale site www.cbs.nl/historisch heeft iedereen er online toegang toe.

Colofon:

e-mail: info@historischekringgente.nl
website: www.historischekringgente.nl
www.facebook.com/historischekringGende

Webmaster: Aad Hendriks

Redactie Ganita mare:
Yvonne de Boer-Ravestein (eindredactie)
Mia Gerrits-Bouwman
Henk Klaassen
Geert Visser

Onze redactie is te bereiken via bovenstaand e-mail adres, maar ook op de in de kolom hiernaast genoemde adressen en telefoonnummers.

Huisvesting: in Villa Ganita
Nijmeegsestraat 19, 6691 CK Gendt

Betalingen:
Hist.Kring Gende te Gendt
bank NL93 RABO 01164 26 705

Drukwerk Ganita mare:

Edisonstraat 11a, 4004 JL Tiel

ISSN: 1878-7908

Oude veerhuis in Doornenburg

Jos Banning wil graag weten wie tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn toevlucht heeft gezocht in de kelders van het veerhuis in Doornenburg. Hij heeft wel eens gehoord dat er toen families schuilden voor het oorlogsgeweld, maar weet niet wat er van waar is. Weet u meer hiervan geef het dan door aan: info@historischekringgente.nl

Het Liemersboek

Pas verscheen een boek over de Liemers onder redactie van Wim van Heugten en Theo Salemink met artikelen over de geschiedenis van het gebied, de archeologie, de steenfabrieken en ijzergieterijen enz. De steenovenarbeiders rond Lobith en Spijk en onze Hendrik Braam, oprichter van de bond St. Stephanus komen ook in een van de artikelen aan bod. De prijs is € 24,95 en het is te bestellen bij de Fagus uitgeverij.

maandagavond vanaf 20.00 uur en op de woensdagmorgen vanaf 09.30 uur.

Welkom op de

Al is het alleen maar voor de koffie

Bjent zei:
Dâ was lekker ète. Now git de poes nie mer mette lège maag aon't sleupe.